

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

UTVÄRDERING

Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap

Utvärderingar inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utförs med ett lärande och förbättrande syfte. De resultat och analyser som framkommer inom ramen för en utvärdering svarar uteslutande ansvariga utvärderare för. Detta för att säkerställa utvärderingsarbetets oberoende och integritet. En utvärderingsrapport är ett av flera underlag och faktorer som kan ligga till grund för förslag till åtgärder och beslut för att utveckla och stärka ett område. I de fall en utvärderingsrapport innehåller rekommendationer eller förslag på åtgärder kan dessa behöva justeras av beslutsfattare eller uppdragsgivare vid en sammanvägning av ett bredare beslutsunderlag.

Utvärdering av Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för forskning och utvärdering

Text: Mona Pütsep, Åsa Hertzberg
Tryck: DanagårdLITHO

Publ nr: MSB1616 – September 2020
ISBN: 978-91-7927-056-8

Förord

MSB genomför utvärderingar i ett lärande syfte. Genom att beställa en utvärdering av genomförd verksamhet och vilken effekt den har fått påvisas mod och en vilja att lära. Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap (Grib) är en relativt ny utbildning. Den infördes för ungefär två år sedan och Avdelningen för räddningstjänst och olycksförebyggande på MSB vill använda resultatet från utvärderingen i arbetet med att prioritera och realisera fortsatta förändringar i den.

Utvärderingen har undersökt tre frågeställningar där den primära är om Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap. Svaret på denna fråga är ja. Nästan samtliga studerande och lärare anser att kursmålen uppfyllts inom samtliga områden. Även räddningstjänster anser att Grib motsvarar krav på grundläggande kompetens, inom de flesta områden. Utvärderingen tar även fasta vid om Grib bidragit till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personalen, och även här är svaret ja. Utvärderingen visar däremot att Grib generellt inte har lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB, men heller inte försämrat den, vilket är den tredje frågeställningen.

Jag vill tacka alla som har bidragit i arbetet med utvärderingen! Medarbetare på Avdelningen för räddningstjänst och olycksförebyggande har på ett utomordentligt sätt varit hjälpliga med att skicka underlag till utvärderarna och snabbt svarat på deras frågor. Det har skapat gynnsamma förutsättningar för genomförandet av alla de delar som utvärderingsprocessen består av.

Stockholm, 2020-09-01

Sara Brunnberg
Enhetschef, Enheten för forskning och utvärdering

Innehåll

SAMMANFATTNING	6
1 INLEDNING	8
1.1 Bakgrund	8
1.1.1 Räddningstjänstpersonal i beredskap	8
1.1.2 Utbildning för räddningsinsats 2004-2017	10
1.2 Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap	11
1.2.1 Utbildningens upplägg.....	11
1.2.2 Regional indelning utifrån utbildningsbehov	12
1.3 Utvärderingens syfte och mål	14
1.3.1 Utvärderingsfrågor	14
1.3.2 Avgränsningar.....	15
1.4 Rapportens disposition	15
2 METOD.....	16
2.1 Utvärderingsramverk.....	16
2.2 Datainsamling	16
2.2.1 Befintligt underlag och datamaterial.....	17
2.2.2 Utskick av enkäter	18
2.3 Kvalitetssäkring	19
3 RESULTAT FRÅN DATAINSAMLING	21
3.1 Utbildningsplatser	21
3.1.1 Utbildningsbehov	21
3.1.2 Tillgängliga utbildningsplatser	21
3.2 Räddningstjänsternas synpunkter	25
3.2.1 Lokala anpassningar inför Kurs 2	26
3.2.2 Resultat från utvärderingens enkät till räddningstjänsterna	27
3.2.3 Enkät utgiven av Räddningstjänstens Riksorganisation för Beredskapsfrågor.....	35
3.3 Kursansvariga/kurschefers synpunkter	36
3.3.1 Genomförandevärdering	36
3.3.2 Kvalitetsbesök	38
3.3.3 Intervju med lärare på Sandö och Revinge.....	40
3.4 Studerandes synpunkter.....	41
3.4.1 Ort där studerande genomgick delkurserna	42
3.4.2 Förkunskaper.....	44
3.4.3 Utbildningens genomförande.....	44
3.4.4 Utbildningens kursmål.....	47
3.4.5 Likvärdig kompetens.....	49
3.4.6 Studerandes förväntningar på utbildningen.....	51
3.4.7 Stöd.....	52
4 ANALYS	55
4.1 Kompetens.....	55
4.2 Utbildningsplatser	55

4.3	Rekrytering av RiB	56
4.4	Genomförande av Grib	57
4.5	Likvärdig kompetens.....	58
5	SLUTSATSER.....	60
	KÄLLFÖRTECKNING.....	62
	BILAGA 1 PROGRAMTEORI FÖR GRUNDUTBILDNING FÖR RÄDDNINGSTJÄNSTPERSONAL I BEREDSKAP	63
	BILAGA 2 URVAL AV KURSUTVÄRDERINGAR	65
	BILAGA 3 ENKÄT TILL RÄDDNINGSTJÄNSTER	69
	BILAGA 4 ENKÄT TILL STUDERANDE	71
	BILAGA 5 ARBETSMILJÖVERKETS FÖRESKRIFTER	75

Sammanfattning

Under 2018 lanserades en ny utbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap, Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap (Grib). Utbildningen ersatte Utbildning för räddningsinsats som infördes 2004.

MSB:s utvärderingsfunktion har under våren 2020 utvärderat Grib. Det primära syfte är att utvärdera utbildningens målrelevans, det vill säga hur väl Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap.

Grib genomförs under sex veckor och omfattar två kurser: Kurs 1 Kommunal räddningstjänst som består av två delkurser, 1A Introduktion till yrkesrollen och 1B Praktik i räddningstjänst samt Kurs 2 Räddningsinsatsen.

Då Grib startade skulle studeranden ansöka till båda kurserna samtidigt, men i februari 2020 ändrades ansökningsförfarandet till att studerande måste vara godkända på Kurs 1 för att kunna ansöka till Kurs 2.

Landet har delats in i 8 regioner utifrån utbildningsbehov. I två av regionerna genomförs Grib på MSB:s skolor och i övriga regioner har genomförandet av utbildningen upphandlats.

Grib syftar till att ge baskunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö. Utvärderingen visar att de flesta studerande anser att kursmålen uppfyllts för samtliga delkurser. Även de flesta kursansvariga/kurschefer tycker att kursplanens syfte och lärandemål har uppfyllts.

Utvärderingen visar att Grib främst motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens inom områdena räddning och akut omhändertagande. Lägst motsvarar ämnesområdet brand där 34 procent av de räddningstjänster som svarat på utvärderingens enkät, anser att utbildningen inte motsvarar deras krav på grundläggande kompetens. Bland de öppna kommentarerna i de enkäter som skickats till räddningstjänster och tidigare studerande framkommer att de flesta syftar på att rökdykning inte ingår i utbildningen.

Utvärderingen skulle även svara på hur väl Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor. Genom att det är en aktör (MSB) som har ansvar för utbildningens innehåll och att det finns ett utarbetat underlag för undervisning, uppgifter, kunskapskontroller och bedömningsanvisningar som samtliga utbildningsaktörer har tillgång till menar utvärderingen att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal. Men då en tiondel av landets räddningstjänster utbildar sina RiB:are genom egen utbildning motverkas denna utveckling. När det gäller rökdykning bidrar inte Grib till en över landet likvärdig kompetens då den utbildningen får ombesörjas av RiB:arnas arbetsgivare.

En tredje utvärderingsfrågan var om Grib har lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB. Utvärderingen visar att Grib

generellt inte har lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB. Men utbildningen har inte heller generellt försämrats av de eftersomde orsaker som gör det svårt att rekrytera RiB:are inte kan påverkas av Grib. Det är till exempel att många inte kan ha beredskap då de jobbar på annan ort eller att arbetsgivare inte vill släppa sin personal för övning, utbildning och larm.

Utvärderingen visar att de två vanligaste anledningarna till missnöjen med Grib är att det tar för lång tid att få en ny RiB:are genom hela utbildningen samt att de studerande inte har rökdykarkompetens efter genomförd utbildning.

Genom det nya ansökningsförfarandet kan problemet med lång genomströmningstid ha minskat. Längden för kurs 1B kan däremot inte Grib:s utbildningsaktörer påverka utan det är den studerande och hans arbetsgivare som styr över det. Nära var femte studerande som svarade på utvärderingens enkät uppger att Kurs 1B genomfördes under 5 eller fler veckor. Några räddningstjänster har vidtagit förändringar i sin organisation och infört en hel vecka där studerande gör sina filmer och examinationer.

Det andra vanliga missnöjet handlar om rökdykning. Utvärderingen visar att räddningstjänsten anser att utbildningens längd är väl avvägd för dess innehåll. Det innebär att för att få in mer övningar och teori om rökdykning skulle någon annan del i utbildningen måst tas bort eller utbildningen förlängas vilket troligen inte skulle ses som positivt. MSB bör däremot kanske överväga att erbjuda en valbar tilläggsmodul för ökad rökdykarkompetens vilket troligen skulle vara till stor hjälp för de mindre räddningstjänster som har svårt att genomföra den utbildningen i egen regi. Det skulle också möta behoven av flexibilitet i utbildningssystemet. Samtidigt bör myndigheten se till att grundutbildningen fortsatt innehåller olika brandsläckningsmetoder och variationer i styrkedimensionering.

1 Inledning

Under 2018 lanserades en ny utbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap, Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap (Grib). Utbildningen ersatte Utbildning för räddningsinsats som infördes 2004. I detta kapitel ges en bakgrund till utbildningen, utvärderingens syfte, mål och avgränsningar samt beskrivning av rapportens disposition.

1.1 Bakgrund

I följande avsnitt ges först en bakgrund kring räddningstjänstpersonal i beredskap inom de svenska räddningstjänstorganisationerna. Därefter ges en kort historisk bakgrund om den tidigare utbildningen, Utbildning för räddningsinsats. Avslutningsvis beskrivs upplägg och genomförande av nuvarande utbildning, Grib.

1.1.1 Räddningstjänstpersonal i beredskap

Grundläggande är att de individer som arbetar som räddningstjänstpersonal i beredskap (RiB) också är yrkesverksamma i andra områden än räddningstjänst. RiB har vanligtvis beredskap var tredje eller fjärde vecka, men det kan även förekomma andra varianter. Under beredskapen måste RiB hålla sig i närheten av räddningsstationen och beredskapen upprätthålls vanligtvis i bostaden eller på ordinarie arbetsställe. Rekrytering av RiB är kommunens ansvar.¹

En stor del av de svenska räddningstjänstorganisationerna är baserade på RiB. Med räddningstjänst menar vi även de kommuner som valt att organisera sin räddningstjänst i räddningstjänstförbund. Anställda på deltid utgör nära 70 procent av den operativa personalstyrkan i kommunernas organisationer för räddningstjänst. Den 31 december 2018 fanns det i Sverige totalt 5 003 anställda på heltid i räddningstjänstens utryckningstjänst och 10 693 anställda på deltid. En något större andel av kvinnorna i operativ tjänst var anställda på deltid, 74 procent av kvinnorna jämfört med 68 procent av männen. Det finns en geografisk spridning av andel anställda på deltid i räddningstjänsterna. Som visas i tabell 1 är andelen deltidsanställda högst i Jämtland (91 procent) och lägst i Stockholm (19 procent).

¹ Svensson, S. (2015). *Utveckling av utbildning för RiB, räddningstjänstpersonal i beredskap*. Lund.

Tabell 1. Antal anställda i operativ tjänst på deltid i räddningstjänstens utryckningstjänst 31 december 2018 (totalt, kvinnor och män) samt hur stor andel av anställda i operativ tjänst som utgörs av RiB:are. Datat innefattar personal som har "operativ tjänst" som huvudsaklig arbetsuppgift (dvs. minst hälften av den totala arbetstiden) och avser både befäl och brandmän.

	Totalt antal/andel deltidsanställda	Kvinnor	Män
Totalt i Sverige	10 693 (68 %)	757 (74 %)	9 936 (68 %)
Blekinge	230 (72 %)	13 (81 %)	217 (71 %)
Dalarna	654 (79 %)	51 (85 %)	603 (79 %)
Gotland	115 (71 %)	10 (91 %)	105 (70 %)
Gävleborg	387 (73 %)	31 (79 %)	356 (72 %)
Halland	387 (77 %)	30 (71 %)	357 (77 %)
Jämtland	488 (91 %)	72 (97 %)	416 (91 %)
Jönköping	655 (82 %)	33 (75 %)	622 (82 %)
Kalmar	614 (80 %)	34 (81 %)	580 (80 %)
Kronoberg	455 (85 %)	20 (77 %)	435 (85 %)
Norrbottnen	379 (68 %)	24 (73 %)	355 (68 %)
Skåne	1 131 (66 %)	61 (64 %)	1 070 (66 %)
Stockholm	270 (19 %)	14 (20 %)	256 (19 %)
Södermanland	277 (67 %)	18 (55 %)	259 (68 %)
Uppsala	381 (72 %)	32 (84 %)	349 (71 %)
Värmland	670 (82 %)	70 (92 %)	600 (81 %)
Västerbotten	627 (88 %)	87 (96 %)	540 (86 %)
Västernorrland	443 (71 %)	36 (75 %)	407 (70 %)
Västmanland	195 (62 %)	16 (84 %)	179 (61 %)
V Götaland	1 683 (64 %)	65 (59 %)	1 618 (64 %)
Örebro	243 (71 %)	15 (83 %)	228 (71 %)
Östergötland	409 (62 %)	25 (64 %)	384 (61 %)

Källa: Data årsuppföljningen LSO 2018

1.1.2 Utbildning för räddningsinsats 2004-2017

Den tidigare utbildningen för räddningstjänstpersonal i beredskap Utbildning för räddningsinsats infördes 2004. Utbildningen skulle ge kompetens för att arbeta som räddningstjänstpersonal i beredskap i räddningsinsatser vid vanligt förekommande olyckor och att medverka i större räddningsinsatser vid kriser. Utbildningen var indelad i två kurser:

- Preparandkurs för räddningsinsats (två studiepoäng)
- Grundkurs för räddningsinsats (sju studiepoäng).

Kommunerna ansvarade för genomförandet av preparandkursen och Grundkurs för räddningsinsats genomfördes på skola och genom distansundervisning.

Studerande skulle genom preparandkursen få kunskaper om den egna räddningstjänstens verksamhet med tyngdpunkt på lagstiftning, organisation, materiel och skyddsutrustning. Kursen behandlade även rökdykning, metoder och system för brandsläckning, brandförlopp samt första hjälpen. De studerande skulle få de förutsättningar som krävdes för att kunna tillgodogöra sig den andra kursen, Grundkurs för räddningsinsats. MSB fastställde ett formulär som beskrev vilka kursmål som studerande skulle uppnå under kursen. Räddningschef eller den person som räddningschef utsett och som ansvarat för preparandkursen skulle intyga att den studerande hade uppnått dessa mål.

Den andra kursen, Grundkurs för räddningsinsats, behandlade brandförlopp, brandskydd, brand i byggnad och brand utomhus, rökdykning, trafikolycka, person- och djurlivräddning, olycka med farliga ämnen, prehospitalt akut omhändertagande, arbetarskydd, miljöpåverkan samt kriser. Den skolbundna utbildningen, som efter MSB:s bildande genomfördes i Revinge och Sandö, omfattade fem veckor och distansutbildningen två veckors heltidsstudier som genomfördes på kvartsfart under åtta veckor. Efter 2009 genomförde även externa aktörer utbildningen.

MSB bör enligt Reformen skydd mot olyckor (Ds 2009:47), som är en uppföljning av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO), pröva om utbildningen i räddningsinsats för deltidsbrandmän kan genomföras med olika ambitioner och längd; med eller utan kompetens att rökdyka. Detta för att möta behoven av flexibilitet i utbildningssystemet.

MSB påbörjade under 2014 en utredning som skulle föreslå organisatoriska, författningsmässiga och ekonomiska lösningar för MSB:s framtida utbildningsverksamhet inom ramen för myndighetens uppdrag och utifrån målgruppernas förväntningar. I utredningen presenterades resultat från utvärderingar av Grundkurs för räddningsinsats, som genomförts av Försvårshögskolan. I dessa utvärderingar framkom bland annat att

- Studeranden hade en ojämn nivå på förkunskaper efter avslutad preparandutbildningen vilket kunde medföra brister i säkerheten vid

Grundkurs för räddningsinsats. Det fanns även en viss studieovana hos de studerande vilket blev tydligt under distansdelen.

- Det fanns synpunkter på att det var för stort fokus på rökdykning och önskemål om att utbildningen skulle använda mer av olika brandsläckningsmetoder och variationer i styrkedimensionering för att bättre återspegla den variation som finns i kommunerna.
- Det fanns önskemål om att utveckla både kunskaper om suicid och om metoder för hantering av suicidnära personer.
- Det fanns önskemål om att utöka räddning till att innefatta tung räddning.
- Utbildningen var lagom lång för merparten men att den geografiska lokaliseringen var ett problem. Avståndet mellan hemort, arbetsort och utbildningsort var ofta långt och medförde höga kostnader samtidigt som det försvårade rekryteringen och möjligheten för nyrekryterade att gå utbildningen.

1.2 Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap

Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Grib, infördes 2018 och ersatte Utbildning för räddningsinsats. Utbildningen ska utgöra grund i kompetensuppbyggnaden för deltidspersonal inom svensk räddningstjänst.

Grib syftar till att ge den studerande förutsättningar att utveckla kunskap, färdighet och kompetens för att arbeta som räddningstjänstpersonal i beredskap i kommunal räddningstjänst med att förbereda och genomföra räddningsinsatser av typen vanligt förekommande olyckor exempelvis brand i byggnader och trafikolycka. Den studerande ska även ges förutsättningar för att utveckla kunskaper som möjliggör medverkan i större räddningsinsatser samt under extraordinära händelser i samhället.

1.2.1 Utbildningens upplägg

Grib genomförs under sex veckor (6 studiepoäng) och omfattar två kurser. För att bli antagen krävs anställning som räddningstjänstpersonal i beredskap inom kommunal räddningstjänst. MSB kan efter prövning även anta sökande som organisatoriskt ingår i kommunens räddningstjänstverksamhet utan att vara anställd i den kommunala räddningstjänsten, det kan till exempel vara personer som arbetar i industrier som har en egen företagsbrandkår.

Kurs 1 Kommunal räddningstjänst

Delkurs A: Introduktion till yrkesrollen, 2 veckor

Delkursen ska ge en introduktion till yrkesrollen och syftar till att de studerande utvecklar grundläggande kunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö för att bygga vidare på under delkurs B.

Delkurs B: Praktik i räddningstjänst, 1 vecka

Delkursen genomförs på den lokala räddningstjänsten som en praktikperiod utifrån uppsatta lärandemål.

Kurs 2 Räddningsinsatsen, 3 veckor

Kursen knyter ihop de kunskaper som studerande fått med sig under Kurs 1 och ska ge studerande fördjupade kunskaper. I slutet av kursen får de studerande delta i och öva på de olika typer av räddningsinsatser av vanligt förekommande olyckor.

5 februari 2020 ändrades ansökningsförfarandet till Kurs 2. Ändringen innebär att studerande måste vara godkända på Kurs 1 innan de kan ansöka till Kurs 2. Genom det tidigare ansökningsförfarandet, där ansökan till båda kurserna gjordes samtidigt, förekom att studerande med kort varsel avbokade sitt deltagande på Kurs 2 eftersom de inte hunnit genomgå Kurs 1 med godkänt resultat. Det resulterade i att flera Kurs 2 fick genomföras med färre studeranden än vad det fanns tillgängliga plaster.

Det ändrade ansökningsförfarandet innebär att så fort en studerande är godkänd på Kurs 1 kan hen söka till Kurs 2. Möjlighet till anmälan för både Kurs 1 och 2 stängs sju veckor innan kursstart. Det är en löpande antagning så de sökande kan på MSB:s webbplats se hur många platser som finns tillgängliga för varje kurs, ort och datum för kursstart.

1.2.2 Regional indelning utifrån utbildningsbehov

Med utgångspunkt från ett beräknat utbildningsbehov har landet delats in i 8 regioner där Grib erbjuds. I var och en av de åtta regionerna har det beräknats att det finns ett numerärt likartat utbildningsbehov. Det har även tagits viss hänsyn till avstånd och kommunikationer.

Figur 1. Bild på de åtta regioner där Grib erbjuds i Sverige.

Grib erbjuds av åtta aktörer på tio olika orter runt om i landet: Luleå, Sandö, Borlänge, Karlstad, Rosersberg, Borås, Jönköping, Växjö, Kalmar och Revinge.

I region 2 och 8 beräknas att utbildningsbehovet täcks av MSB:s skolor i Revinge och Sandö. I övriga regioner har genomförandet av utbildningen upphandlats. De upphandlade Grib-kurserna är en del av MSB:s samlade kursutbud och huvudmannaskap för utbildningen ligger hos MSB vilket innebär att MSB har ansvar för utbildningens innehåll, omfattning och ansökningsförfarande. Utbildningsaktörerna har tillgång till underlag för undervisning, uppgifter, kunskapskontroller och bedömningsanvisningar som utarbetats av MSB.

I den anbudsfrågan som gick ut 2017 angående upphandling av planering och genomförande av Grib² står det att MSB kommer att samla information om vilka lokala anpassningar som genomförts under 2018 för att bedöma om det finns behov av och är möjligt med anpassningar på kommande kurser. Detta beroende på att det i utvecklingsarbetet av Grib funnits förslag på att erbjuda övningar inom de lokala anpassningar som den studerande genomgått i den egna organisationen efter Kurs 1B men innan Kurs 2. Det skulle till exempel kunna röra sig om uttryckningskörning, rökdykning eller akut omhändertagande av suicidnära person.

1.3 Utvärderingens syfte och mål

I början av 2020 fick MSB:s utvärderingsfunktion i uppdrag att utvärdera Grib.

Utvärderingens primära syfte är att utvärdera utbildningens målrelevans, det vill säga hur väl Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap.

Utvärderingen är av formativ art och ska bidra med underlag i MSB:s systematiska kvalitetsarbete att fånga in utvecklingsbehov, prioritera och realisera förändringar i utbildningen.

1.3.1 Utvärderingsfrågor

Utvärderingen har sökt få svar på frågorna:

- Hur väl motsvarar Grib de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap?
- Hur väl bidrar Grib till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor?
- Har Grib lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB?

² Anbudsfrågan MSB 17/71

1.3.2 Avgränsningar

Utvärderingen kommer inte utvärdera kursplaner, pedagogiken i utbildningarna eller de åtta utbildningsaktörerna.

1.4 Rapportens disposition

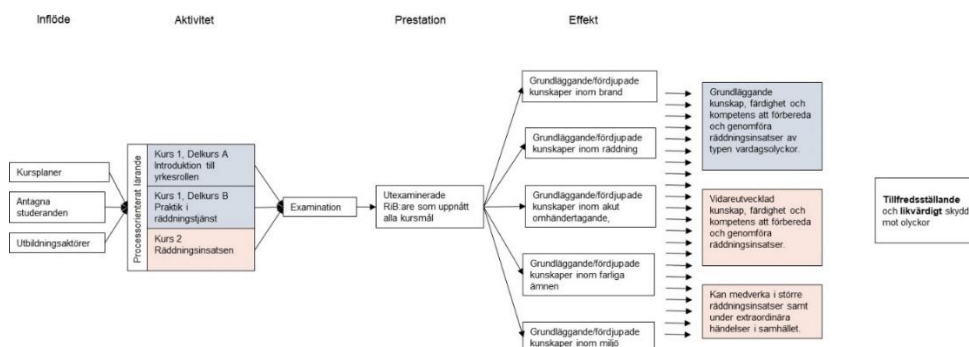
I kapitel 2 beskrivs utvärderingens metod. I kapitel 3 presenteras resultatet från datainsamlingen. I kapitel 4 görs en analys och i kapitel 5 redovisas utvärderingens slutsatser.

2 Metod

2.1 Utvärderingsramverk

Ett utvärderingsramverk, i form av programteori, har utvecklats utifrån utbildnings³- och kursplaner^{4,5} för Grib. En programteori är en teoretisk modell som länkar samman orsak- och verkan-samband. En programteori visar på vad en verksamhet vill uppnå med sina åtgärder och det tänkta sambandet mellan åtgärder och förväntat resultat.

Figur 2. Programteori för Grib (se Bilaga 1 för större bild).

Utifrån den formulerade programteorin skapas den bedömningsgrund som beskriver kriterier för utvärderarnas värderingar.

2.2 Datainsamling

Datainsamling har skett dels genom genomgång av befintliga underlag och datamaterial. Datainsamling har även genomförts genom utskick av enkätundersökningar till samtliga av landets 151 räddningstjänster samt till ett urval av studerande som genomgått någon av kurserna. Därutöver har en intervju genomförts med två lärare som arbetar med Grib på MSB:s skolor i Sandö och Revinge. De lärare som intervjuades hade båda arbetat både med Grib och den tidigare Utbildning för räddningsinsats. Intervjun genomfördes som ett videomöte. Vi valde att inte intervjua externa aktörer då den tidigare nämnda intervjun i stort gav samma information som enkäter och kursutvärderingar.

³ Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Grib, 6 studiepoäng. Diarienummer 2016-4589-3

⁴ Kommunal räddningstjänst, 3 studiepoäng. Diarienummer 2016-4589-1

⁵ Räddningsinsatsen, 3 studiepoäng. Diarienummer 2016-4589-2

2.2.1 Befintligt underlag och datamaterial

Löpande uppföljning av kursernas genomförande

Kursutvärderingar

Efter genomförda kurser (Kurs 1A, 1B och 2) får studerande besvara kursutvärderingar. I denna utvärdering har ett urval av kursutvärderingar sammanställts och analyserats.

Urvalet av kursutvärderingar genomfördes genom ett stratifierat slumpmässigt urval. Urvalsramen var kurser genomförda under höstterminen 2018 och vårterminen 2019. Stratifieringen genomfördes med målsättningen att en Kurs 1A, en Kurs 1B och en Kurs 2 per termin och ort skulle väljas.

På vissa orter genomfördes de olika kurserna endast en gång antingen höstterminen 2018 eller vårterminen 2019. Då accepterades att endast en kurs per ort valdes i urvalet. För Karlstad räddningstjänstförbund valdes för Kurs 2 och 1B en kurs som genomfördes höstterminen 2019 eftersom denna kurs varken genomfördes under 2018 eller vårterminen 2019.

Tre kursutvärderingar för Kurs 1B kunde inte hämtas och blev därför beaktade som bortfall. Kursutvärderingar för en kurs saknades i enkätanteringssystemet. För två kurser hade respondenterna fått kursutvärderingar två gånger, eftersom vi inte kunde avgöra vilket svar som var det riktiga togs kursutvärderingar för dessa två kurser bort från urvalet.

Se Bilaga 2 för sammanställning av vilka kurser som analyserats.

Genomförandevärdering

Efter avslutad kurs får kursansvarig/kurschef svara på en genomförandevärdering. Syftet med denna enkät är att komplettera kursutvärderingen med ett genomförandeperspektiv. I denna utvärdering har vi analyserat samtliga genomförandevärderingar som besvarats under vår- och höstterminerna 2018 och 2019. I tabellen nedan visas fördelningen av antal svar per termin under 2018 och 2019.

Tabell 2. Fördelning av antal besvarade genomförandevärderingar under 2018 och 2019.

Termin	Antal besvarade enkäter
VT 2018	21
HT 2018	18
VT 2019	27
HT 2019	22
Total	88

Kvalitetsbesök

Som ett led i kvalitetsutvecklingen av Grib har kvalitetssamordnare från Revinge och Sandö genomfört besök hos samtliga utbildningsutförare både under 2018 och 2019. Kvalitetsbesöken, som genomförs under tre dagar, innebär att instruktörer och studerande intervjuas samt att lektioner och övningar observeras och diskuteras med instruktörer och studerande. Därefter författas en rapport som utbildningsutförarna får läsa och ge återkoppling på för att undvika missförstånd och informationsmissar.

Övrigt underlag

I utvärderingen har även övrigt underlag använts, så som, statistik om tillgängliga kurser och utbildningsplatser, enkät med förfrågan om räddningstjänsternas utbildningsbehov, arbetsgivarnas svar på frågan ”Vilka lokala anpassningar är planerade att vara genomförda före starten av Grib Kurs 2?”, en enkät genomförd av Räddningstjänstens Riksorganisation för Beredskapsfrågor (RRB) samt årlig uppföljning över kommunernas arbete enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Även anbudsförfrågning, avtal, kravspecifikation etc. från upphandlingen av planering och genomförande av Grib som genomfördes 2017 har studerats.

2.2.2 Utskick av enkäter

Datansamling har även skett genom enkäter (se Bilaga 3) till landets samtliga 151 räddningstjänster. Enkäten utformades i samråd med Sveriges Kommuner och Regioner. Utskick av enkäten genomfördes 13 mars och svarstiden sattes till 3 april. Den 25 mars skickades ett påminnelsemeddelande ut till de räddningstjänster som ännu inte hade besvarat enkäten. Svarstiden för enkäten förlängdes då till 28 april. De frågor som bedömdes som viktigast flyttades till början av enkäten⁶ och räddningstjänsterna påmindes att de inte behöver besvara samtliga frågor. 45 procent besvarade samtliga frågor i enkäten och 5 procent besvarade några frågor.

Vi grupperade räddningstjänsterna i sex grupper. Räddningstjänstförbund sorterades i storleksordning efter antalet heltidare och fördelades i två grupper med delning vid medianen. Den ena gruppen benämns ”Större förbund” (49 eller fler heltidare) och den andra ”Mindre förbund” (48 eller färre heltidare). Räddningstjänster med fem eller fler heltidare sorterades på samma sätt i storleksordning och fördelades i två grupper med delning vid medianen. Den ena gruppen benämns ”Större räddningstjänster med 5 eller fler heltidare” (28 eller fler heltidare) och den andra ”Mindre räddningstjänster med 5 eller fler heltidare” (färre än 28 och fler än 4 heltidare). De två övriga grupperna benämns ”Räddningstjänster med 1-4 heltidare” och ”Räddningstjänster med enbart RiB”.

⁶ Ordningföljden i enkäten blev följande: 1, 2, 4, 5, 3, 6, 7, 8, 9

Tabell 3. Svarsfrekvens på utvärderingens enkät fördelad på typ av organisation.

	Svarsfrekvens (procent)
Större förbund	58
Mindre förbund	42
Större räddningstjänster med 5 eller fler heltidare	87
Mindre räddningstjänster med 5 eller fler heltidare	40
Räddningstjänster med 1-4 heltidare	35
Räddningstjänster med enbart RiB	40

Högst svarsfrekvens (87 procent) har gruppen större räddningstjänster med 5 eller fler heltidare och lägst svarsfrekvens (35 procent) har gruppen räddningstjänster med 1-4 heltidare.

Vid en analys av enkätsvaren när resultaten viktades, det vill säga justerades utifrån räddningstjänsternas storlek så att resultaten blev mer representativa, blev det inga förändringar.

En enkät (Bilaga 4) har även skickats till tidigare studerande som genomgått Kurs 1A, Kurs 1B och/eller Kurs 2. Enkäten skickades till de studerande som omfattades av urvalet av kursutvärderingar som beskrivs i avsnitt 2.2.1.

Totalt skickades enkäten till 617 unika e-postadresser. Utskick av enkäten genomfördes 13 mars. Den 25 mars skickades ett påminnelsemeddelande ut till de 483 respondenter som ännu inte hade besvarat enkäten. Respondenterna hade tre veckor, till 3 april, på sig att besvara enkäten. På grund av att svarsfrekvensen bedömdes som låg stängdes enkäten för svar först 28 april. Enkäten kunde inte levereras till 15 epostadresser och dessa räknades därför som bortfall. 35 procent (218 st) besvarade samtliga frågor i enkäten och 2 procent (14 st) besvarade några frågor. Eftersom resultaten i enkäten överensstämmer väl med resultaten i kursutvärderingarna bedömer vi att resultaten i enkäten är tillförlitliga trots den låga svarsfrekvensen.

2.3 Kvalitetssäkring

Utvärderingen har ett lärande syfte. Syftet är att stärka förutsättningarna för MSB:s systematiska kvalitetsarbete att fånga in utvecklingsbehov, prioritera och realisera förändringar i utbildningen.

Utvärderingen har organiserats och planerats på ett sådant sätt att lärande för de funktioner inom MSB som står i centrum för utvärderingen ska främjas. I det

ingår funktionernas aktiva delaktighet under hela utvärderingsprocessen. Utvärderingsramverket/programteorin har tagits fram i dialog med berörda funktioner inom MSB och utvärderingsrapporten har faktagranskats innan den fastställdes.

Utvärderingen har följt de riktlinjer för kvalitetssäkring avseende bl.a. systematik och transparens som framgår av dokumentet Utvärdering inom MSB⁷. Utvärderingens integritet och objektivitet har värnats genom hela utvärderingsprocessen.

⁷ Utvärdering inom MSB, MSB 2017

3 Resultat från datainsamling

I följande kapitel sammanställs resultatet från datainsamlingen.

3.1 Utbildningsplatser

Nedan sammanställs utbildningsbehov och tillgängliga utbildningsplatser.

3.1.1 Utbildningsbehov

MSB har i januari under åren 2017-2019, skickat en enkät med förfrågan om räddningstjänsternas utbildningsbehov. I tabell 4 visas räddningstjänsternas bedömning av sitt behov av Grib-utbildningar under 2018-2019.

Tabell 4. Räddningstjänsternas behov av antal utbildningsplatser på Grib 2018-2019.

	vt 2018	ht 2018	vt 2019	ht 2019	Summa
Kurs 1	418	384	448	382	1 632
Kurs 2	412	395	380	380	1 567

I 2017 års enkät bedömde räddningstjänsterna att de i december 2017 skulle ha cirka 1100 anställda totalt som genomfört preparandutbildning men inte gått kursen Räddningsinsats.

I enkäten fick räddningstjänsterna även en fråga om hur många RiB:are de nyanställt senaste året. Under 2017 nyanställdes cirka 900 RiB:are och 870 under 2018.

3.1.2 Tillgängliga utbildningsplatser

Under 2017 gjordes en upphandling av Grib av sex aktörer i lika många regioner. För två regioner (region nummer 2 och 8) gjordes ingen upphandling, i dessa regioner skulle MSB:s skolor i Revinge och Sandö svara för behovet av utbildning, se tabell 5.

Tabell 5. Regionindelning och ingående län.

Region	Län
1	Norrbottnen, Västerbotten
2	Jämtland, Västernorrland, Gävleborg
3	Dalarna, Värmland, Örebro
4	Västmanland, Uppsala, Stockholm, Södermanland, Gotland
5	Västra Götaland
6	Östergötland, Kalmar
7	Jönköping, Kronoberg
8	Blekinge, Skåne, Halland

I anbudsförfrågan⁸ redovisades det antal kurser som skulle genomföras, se tabell 6.

Tabell 6. Antal kurser som skulle genomföras enligt anbudsförfrågan. Siffror inom parentes anger det ytterligare antal av kurser som skulle kunna genomföras vid utlösande av option.

	2018		2019	
Region	Kurs 1A	Kurs 2	Kurs 1A	Kurs 2
1	1	1	1 (1)	1 (1)
3	2	1	2 (1)	1 (1)
4	2	1	2 (1)	2 (1)
5	2	1	2 (1)	2 (1)
6	2	1	1 (1)	1 (1)
7	2	1	2 (1)	2 (1)
Summa	11	6	10 (6)	9 (6)

Under 2018 genomfördes 11 Kurs 1A och 6 Kurs 2 i region 1 samt regionerna 3 till 7, se tabell 7. Det är samma antal kurser som skulle genomföras enligt

⁸ Anbudsförfrågan MSB 17/71

anbudsfrågan. Under 2019 genomfördes 15 Kurs 1A och 20 Kurs 2. Det innebär att alla optioner för Kurs 1A, förutom i region 4 utlöstes under 2019. För Kurs 2 utlöstes alla optioner och förutom det genomfördes ytterligare 5 kurser, det vill säga en kurs ytterligare i varje region förutom i region 6.

Tabell 7. Antal genomförda kurser 2018-2019 i de regioner där Grib upphandlats.

Region	2018		2019	
	Kurs 1 A	Kurs 2	Kurs 1 A	Kurs 2
1	1	1	2	3
3	2	1	3	3
4	2	1	2	4
5	2	1	3	4
6	2	1	2	2
7	2	1	3	4
Summa	11	6	15	20

I tabell 8 visas antal tillgängliga platser på Grib Kurs 1 och Kurs 2. Under första året 2018 fanns det 800 platser på Kurs 1 och 464 på Kurs 2. Under 2019 fanns det 768 platser både på Kurs 1 och på Kurs 2. Totalt har det under de två första åren funnits 1 568 tillgängliga platser på Kurs 1 och 1 232 platser på Kurs 2. Flest platser, framför allt under 2018 har det funnits i region 2 och 8, det vill säga på Revinge och Sandö.

Tabell 8. Antal tillgängliga utbildningsplatser för Grib Kurs 1 och Kurs 2 2018-2019, fördelat på region.

Region	Antal platser					
	2018		2019		Summa	
	Kurs 1	Kurs 2	Kurs 1	Kurs 2	Kurs 1	Kurs 2
1	32	24	64	72	96	96
2	224	160	128	128	352	288
3	64	24	96	72	160	96
4	64	24	96	96	160	120
5	64	24	96	96	160	120
6	64	24	64	48	128	72
7	64	24	96	96	160	120
8	224	160	128	160	352	320
Summa	800	464	768	768	1 568	1 232

En stor del av de tillgängliga utbildningsplatserna har stått outnyttjade, se tabell 9. Under de två första åren har 17 procent av platserna på Grib Kurs 1 varit outnyttjade, för Kurs 2 har det varit 32 procent av platserna. Som högst var 64 procent av platserna på Kurs 1 2018 i region 4 outnyttjade.

Summan av antal platser som funnits tillgängliga men inte nyttjats under 2018-2019 är 263 platser på Kurs 1 och 396 platser på Kurs 2. Det innebär totalt 659 platser som stått tomma.

Tabell 9. Andel outnyttjade platser på Grib Kurs 1 och Kurs 2 2018-2019, fördelat på region.

Andel outnyttjade platser, i procent.						
	2018		2019		Totalt	
Region	Kurs 1	Kurs 2	Kurs 1	Kurs 2	Kurs 1	Kurs 2
1	3	25	20	42	15	38
2	20	36	12	38	17	37
3	53	29	6	42	25	39
4	64	46	18	27	36	31
5	2	13	8	30	6	27
6	38	38	5	31	21	33
7	8	4	13	28	11	23
8	8	34	15	26	11	30
Totalt	21	32	12	32	17	32

Tabell 10 visar antalet kurser 2018-2019. Under 2018 erbjöds till exempel 25 Kurs 1 med 16 unika datum för kursstart. Under de två första åren har det gått 48 stycken Kurs 1 med 31 unika startdatum. Under samma period har det gått 45 Kurs 2 med 34 unika startdatum.

Tabell 10. Antal Kurs 1 och Kurs 2 2018-2019, inom parentes antal kurser med unika datum för kursstart.

Kurs	2018	2019
Kurs 1	25 (16)	23 (15)
Kurs 2	16 (14)	29 (20)

3.2 Räddningstjänsternas synpunkter

Nedan sammanställs resultatet från den enkät arbetsgivaren får svara på inför anmälan till Kurs 1 om lokala anpassningar. Resultat från vår enkät som skickades till samtliga räddningstjänster redovisas därefter. Avsnittet avslutas med en sammanställning av en enkät utgiven av RRB till räddningstjänster.

3.2.1 Lokala anpassningar inför Kurs 2

Inför anmälan till Kurs 1 får arbetsgivaren svara på frågan ”Vilka lokala anpassningar är planerade att vara genomförda före starten av Grib Kurs 2?” för de blivande deltagarna och som exempel anges utryckningskörning, motorsåg och rök- kemdykning. Det är en öppen fråga utan förvalda svarsalternativ. Vissa svar har inte gått att kategorisera då det inte klart framgått vilken lokal anpassning som planerats. Det går inte att dra några generella slutsatser utifrån svaren utan endast vilka lokala anpassningar som planerats för just de studerande där arbetsgivare svarat på frågan.

I tabell 11 visas antal studerande på Kurs 1 som det enligt arbetsgivarna planeras en lokal anpassning för.

Tabell 11. Antal studerande på Kurs 1 2018-2019 och antal studerande där hens arbetsgivare svarat på fråga om lokala anpassningar.

	2018	2019
Antal studerande på Kurs 1	630	675
Antal svar	461	483

För de 461 studerande 2018 där arbetsgivare svarat på vilka lokala anpassningar som var planerade före kursstart var det mest vanliga rökdykning, kemdykning och motorsåg, se tabell 12. Samma mönster kan man se för studerande 2019. Rökdykning planerades för en större andel av de studerande 2019 jämfört med 2018, 82 respektive 68 procent. Av de studerande där svar fanns om lokala anpassningar hade 11 procent 2018 och 13 procent 2019 redan gått preparandutbildning och/eller rök- kemdykutbildning.

Tabell 12. Planerade lokala anpassningar 2018-2019 för studerande innan Kurs 2.

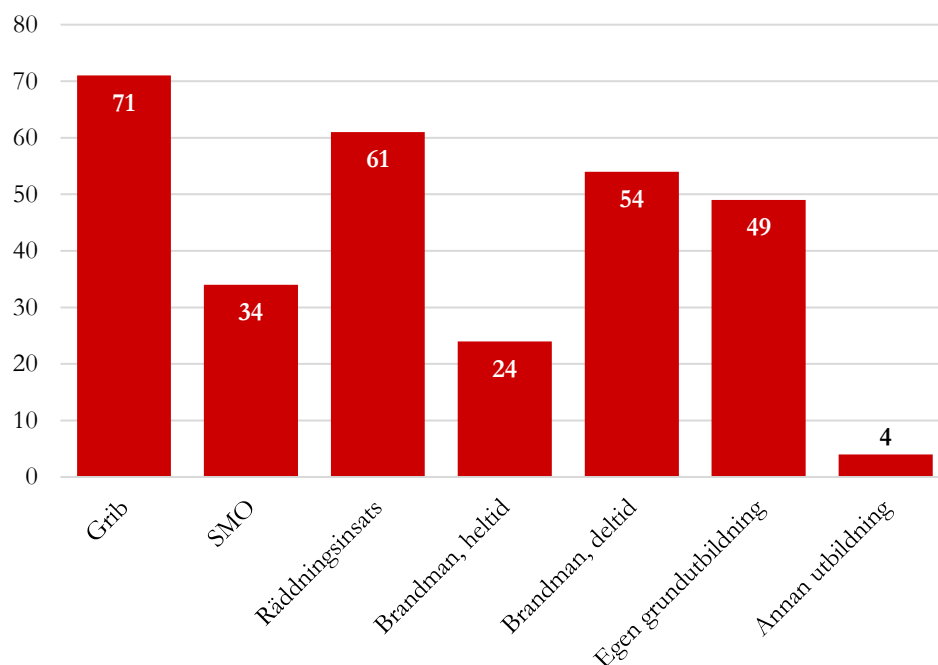
	Antal och andel studerande	
	2018	2019
Rökdykning	314 (68 %)	394 (82 %)
Kemdykning	180 (39 %)	200 (41 %)
Motorsåg	130 (28 %)	124 (26 %)
Utryckningskörning/C-körkort	79 (17 %)	90 (19 %)
IVPA	24 (5 %)	11 (2 %)
Har redan gått preparandutbildning och/eller rök- kemdykutbildning	53 (11 %)	65 (13 %)

3.2.2 Resultat från utvärderingens enkät till räddningstjänsterna

I detta delkapitel redovisas det faktiska resultatet från utvärderingens enkät till räddningstjänsterna.

I figur 3 visas vilka grundutbildningar som minst en av räddningstjänsternas personal som tjänstgör som RiB deltagit i. 75 räddningstjänster svarade på den frågan. Av dem har 71 räddningstjänster minst en RiB:are som gått Grib-utbildning, 61 har minst en RiB:are som gått Räddningsinsats och 54 minst en som gått Brandman deltid.

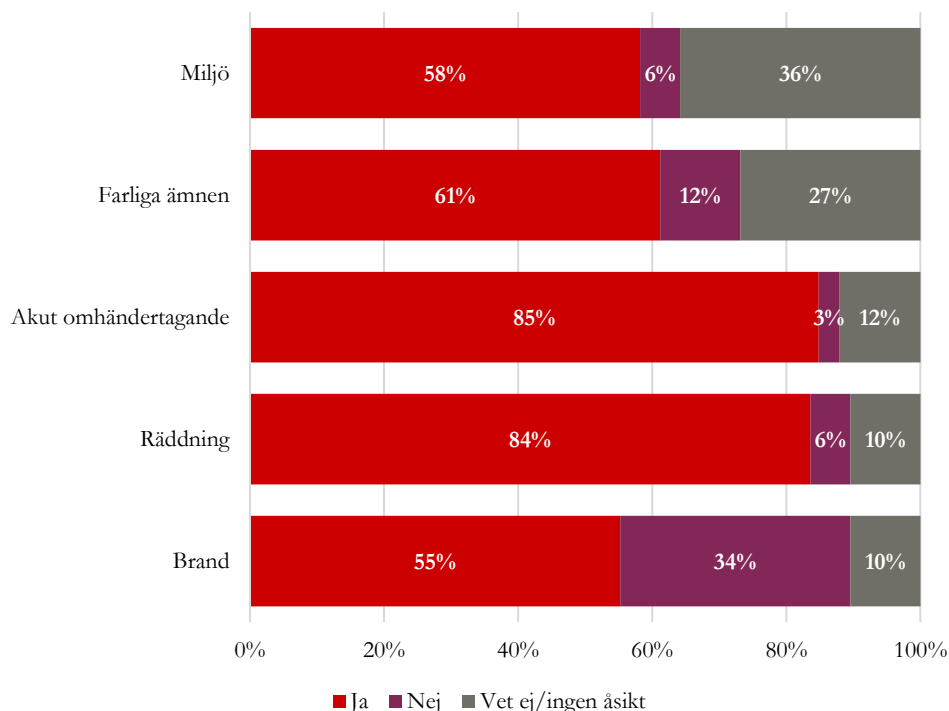
Figur 3. Grundutbildningar hos minst en av RiB:arna vid de räddningstjänster som svarat på enkäten, n=75.

Grundläggande kompetens

Grib syftar till att ge baskunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö. Räddningstjänsterna fick svara på en fråga om Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens som deras räddningstjänst ställer på alla RiB:are inom dessa områden. Figur 4 visar att Grib främst motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens inom områdena räddning och akut omhändertagande. Lägst motsvarar ämnesområdet brand där 34 procent svarade att utbildningen inte motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens. Det ämnesområde som räddningstjänsterna hade minst kunskap om var miljö och farliga ämnen.

Figur 4. Fördelning av svar på frågorna om Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens inom olika ämnesområden som räddningstjänsterna ställer på alla RiB:are.

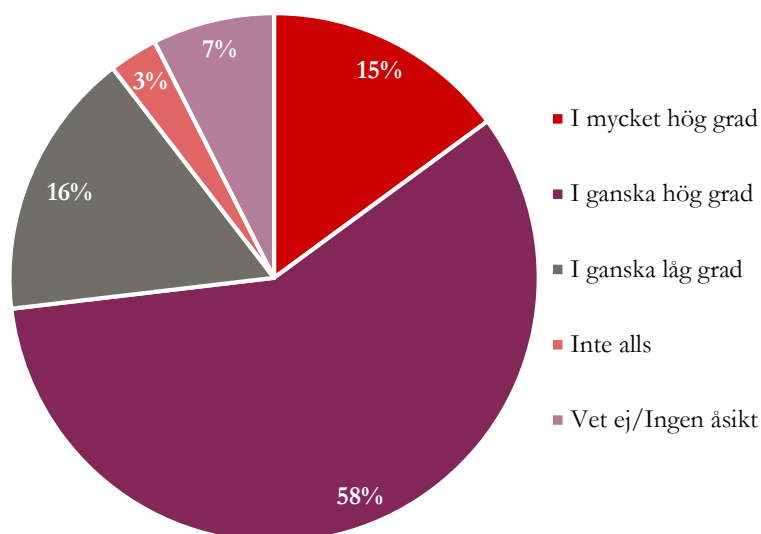

De mest vanliga kommentarerna om ämnesområdet brand handlade om rökdykning. Många menar att de studerande borde ha rökdykarkompetens efter genomförd utbildning eller i varje fall fler övningar i form av rökdykning. Men det finns även kommentarer om att det är bra att studerande lär sig alternativa vägar utan rökdykning och att det väcker tankar i ett tidigt skede att rökdykning inte är enda vägen att gå.

För de andra ämnesområdena är det få kommentarer och det går inte att utläsa några generella synpunkter.

Figur 5 visar att 73 procent av respondenterna anser att utbildningens längd (sex veckor) i ganska eller mycket hög grad är väl avvägd för dess innehåll.

Figur 5. Fördelning av svar på frågan om i vilken grad Grib:s längd är väl avvägd för dess innehåll.

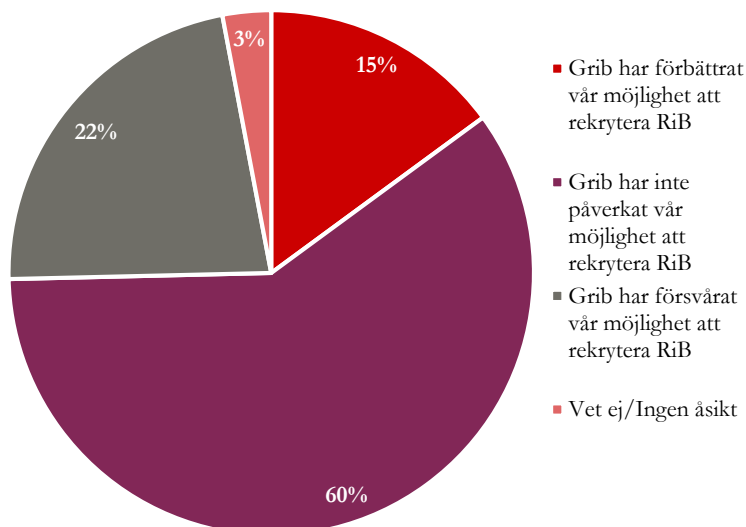

Synpunkter kopplade till den frågan är blandad. Några anser att utbildningen är för kort och andra att den är för lång. Några anser att det krävs för mycket av den egna organisationen att bygga på utbildningen med till exempel rökdykarutbildning medan andra anser att det är bra att den egna organisationen kan komplettera med rökdykarutbildning och trafiksäkerhet enligt deras egna rutiner.

Rekrytering av räddningstjänstpersonal i beredskap

Figur 6 visar att 60 procent av respondenterna anser att Grib inte påverkat räddningstjänstens möjlighet att rekrytera RiB:are. I den uppföljning över kommunernas arbete enligt LSO som MSB tillsammans med länsstyrelserna genomför varje år ställs frågor om kommunerna har svårigheter med att rekrytera räddningstjänstpersonal i beredskap. Av de som i vår enkät svarat att Grib har försvårat räddningstjänstens möjlighet att rekrytera RiB:are har 71 procent uppgett i årsuppföljningen för 2019 att de har svårigheter att rekrytera räddningstjänstpersonal i beredskap. För de som i vår enkät svarat att Grib förbättrat möjligheten har 78 procent svårt att rekrytera och för de som svarat att Grib inte påverkat möjligheten har 80 procent svårt att rekrytera.

Figur 6. Fördelning av svar på frågan om Grib påverkat räddningstjänstens möjlighet att rekrytera RiB:are.

I årsuppföljningen av LSO svarade 114 räddningstjänster att de har svårigheter att rekrytera RiB, 54 av dem har svarat på vår enkät. Nära hälften (47 procent) av dem har svarat att Grib inte påverkat deras möjlighet att rekrytera RiB. 10 procent anser att Grib försvårat och 7 procent att Grib förbättrat deras möjlighet att rekrytera RiB.

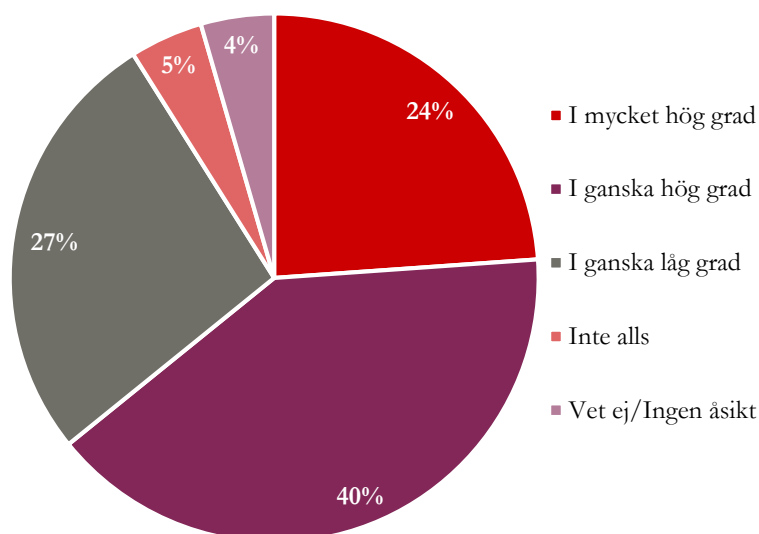
De vanligaste orsakerna till räddningstjänsternas problem med att rekrytera eller behålla personal är enligt årsuppföljningen för 2019 att många i befolkningen jobbar på annan ort och kan därför inte ha beredskap, att människor värdesätter sin fritid i högre utsträckning och att det finns en större motvilja från arbetsgivare att släppa sin personal för övning, utbildningar och larm.

Bland de som svarat att Grib försvårat möjligheten att rekrytera RiB:are kommenterar några frågan med att nyanställningsprocessen har förlängts väsentligt då det är osäkert om de får in nyanställningar på planerad kurs och att det tar för lång tid till att de kan jobba i operativ tjänst. Bland de som svarat att Grib förbättrat möjligheten att rekrytera RiB:are finns kommentarer att den lokala närheten till utbildning ökat den enskildes förmåga att utbilda sig och att räddningstjänsten får ut dem snabbare i tjänst.

Utbildningsbehov

Grib har utformats för att kunna genomföras så nära kommunerna som möjligt och idag erbjuds utbildningen på 10 olika platser i landet. Figur 7 visar att majoriteten (64 procent) av respondenterna anser att antalet platser i deras region i ganska hög eller mycket hög grad motsvarar deras utbildningsbehov.

Figur 7. Fördelning av svar på frågan om hur väl antalet utbildningsplatser i räddningstjänstens region motsvarar deras utbildningsbehov.

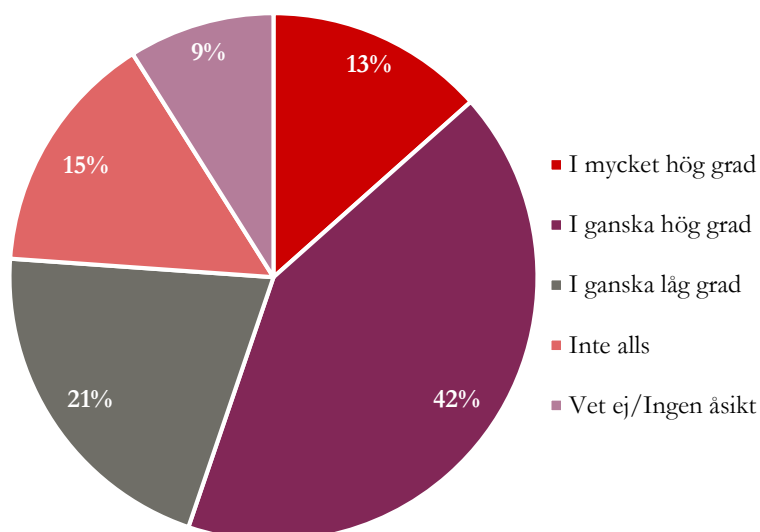
30 procent anser att antalet utbildningsplatser i deras region inte alls eller i ganska låg grad motsvarar deras utbildningsbehov. Några har kommenterat det och beskriver att väntetiden har varit lång under vissa perioder och att det framför allt har gällt Kurs 2.

Andra kommentarer har varit att det har blivit bättre sedan det gjorts kompletteringar med fler utbildningsplatser och någon menar att de för sin del nästan alltid fått plats på utbildningsplatserna i sitt närområde.

Räddningstjänstens organisation

I enkäten ställdes en fråga om hur väl kursinnehållet i Grib möjliggör att räddningstjänsten kan organisera sina styrkor på det vis de önskar. Figur 8 visar att 55 procent anser att kursinnehållet i Grib i ganska hög grad eller mycket hög grad möjliggör att de kan organisera sina styrkor på det vis de önskar. Kommentarer till det har varit att det alltid krävs en lokal anpassning efter genomförd Grib. Någon anser att de med egna kompletteringar för bland annat rökdykning får fler färdiga RiB:are jämfört med tidigare och dessutom på kortare tid.

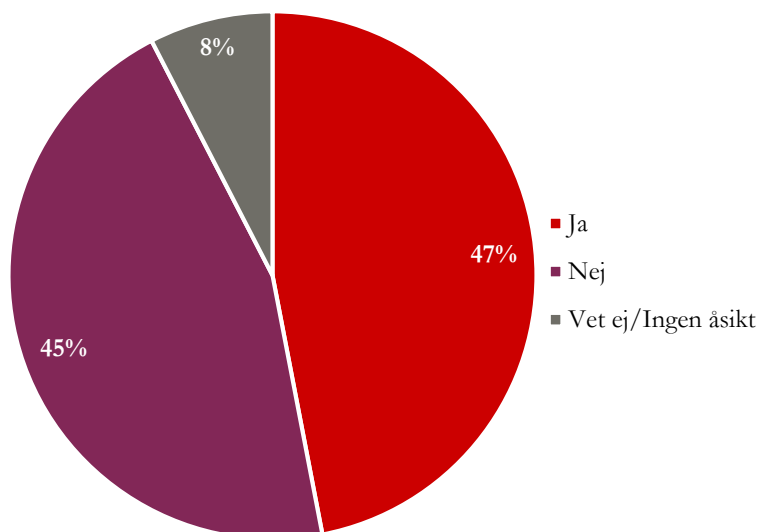
Figur 8. Fördelning av svar på frågan om hur väl kursinnehållet i Grib möjliggör att räddningstjänsten kan organisera sina styrkor på det vis de önskar.

36 procent anser att kursinnehållet i Grib inte alls eller i ganska låg grad möjliggör att de kan organisera sina styrkor på det vis de önskar. Några har kommenterat det med att det tar för lång tid att få en person färdig som RiB:are med tanke på anmälning- och antagningstider. De vanligaste kommentarerna handlar om att studerande inte får rökdykarkompetens genom Grib.

Vid Räddningstjänstrådets möte 21 januari 2020 framkom det synpunkter om att räddningstjänsterna behöver organisera sig efter Grib och därför ställdes en fråga om det i enkäten till räddningstjänsterna. Figur 9 visar att 47 procent av respondenterna har vidtagit förändringar i sin organisation med avsikten att få bättre effekt av Grib.

Figur 9. Fördelning av svar på frågan om räddningstjänsten vidtagit förändringar i sin organisation med avsikten att få bättre effekt av Grib.

Förändringar som beskrivs är att man till exempel infört en hel vecka där studerande gör sina filmer och examinationer. Andra har utbildat handledare och anpassat lokal preparandutbildning samt utbildning i rök- och kemdykning. Någon har tagit bort preparandutbildningen och ger en stationsutbildning efter genomförd Grib. Någon som inte vidtagit förändringar menar att det tar för lång tid att få en ny RiB:are utbildad så att hen kan börja jobba och därför har de inte gjort några förändringar utan har kvar sin grundutbildning.

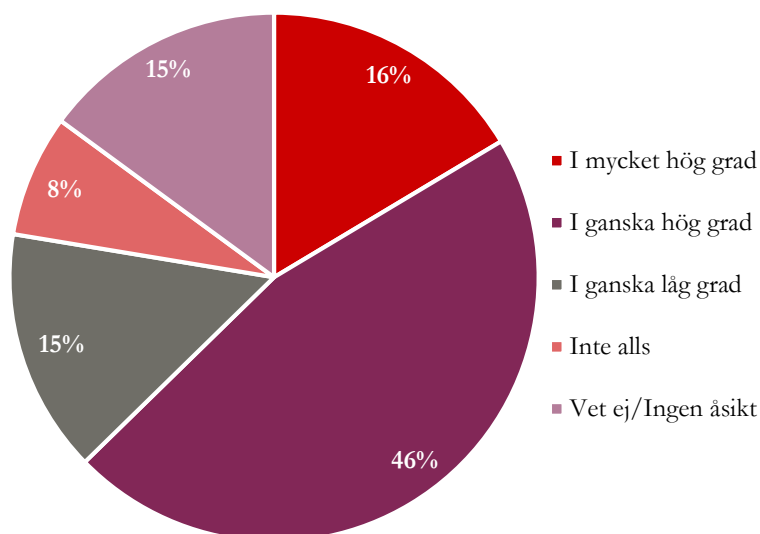
Likvärdig kompetens

I regeringens proposition Reformerad räddningstjänstlagstiftning (2002/03:119) där förslaget till LSO läggs fram står det angående Bakgrund och utgångspunkter att:

Det nya regelsystemet på området bör därför vara mer flexibelt än det nuvarande och skapa utrymme för en kontinuerlig anpassning till olika kommuners skilda behov. Personalen måste genom utbildning och erfarenhet ha den kompetens som krävs för att allmänheten skall ha en tillfredsställande säkerhet.

I enkäten till räddningstjänsterna ställdes frågan om de bedömer att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor. Figur 10 visar att 62 procent av respondenterna bedömer att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal.

Figur 10. Fördelning av svar på frågan om räddningstjänsten bedömer att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor.

En kommentar till det är att ”man vet vad man kan förvänta sig om man anställer en person som gjort Grib-utbildning någon annanstans, vi har anställt från tidigare utbildningar och det var inte vad vi förväntade oss”. Någon menar att ”bortsett från Rök- och kemutbildning bedöms Grib ge en likvärdig kompetens”. Bland de som svarat ”I ganska låg grad” eller ”Inte alls” på frågan finns kommentarer som ”Då många räddningstjänster har sagt att man inte utbildar i Grib så måste utfallet bli att utbildningen inte bidrar till likvärdig kompetens” och ”Sjukvårdsmässigt så likställer man kompetensen men inte rökdykning mm”.

Enkäten till räddningstjänsterna avslutades med en möjlighet att lämna övriga synpunkter på Grib. De mest vanliga synpunkterna handlade om anmälning- och antagningstider, att det tar för lång tid från anställning till färdigutbildad RiB:are eller svårt att få platser i den egna regionen. De näst mest vanliga synpunkterna handlade om att man saknar utbildning i rökdykning.

Andra övriga synpunkter var att räddningstjänsten borde få ta ansvar för hela Kurs1 medan andra menar att Kurs 1B ,som genomförs i egna räddningstjänsten, borde slopas.

Ett problem som någon beskriver är de personer som tidigare gått preparandutbildning men inte utbildningen Räddningsinsats. För de personerna anser en respondent att det borde räcka att till exempel gå Kurs 2 i Grib-utbildningen.

Det finns ett brett spektra av synpunkter på Grib, allt från att ”utbildningen Räddningsinsats var betydligt bättre” till ”Håll i och kämpa mot motståndet av utbildningen, för alla kommer till slut förstå att den är bra”.

3.2.3 Enkät utgiven av Räddningstjänstens Riksorganisation för Beredskapsfrågor

Under hösten 2019 skickade RRB ut en enkät ”GRiB – Hur fungerar det i praktiken” till landets samtliga räddningstjänster. 87 räddningstjänster, det vill säga 58 procent, svarade på enkäten. Ingen bortfallsanalys har genomförts. Redogörelsen nedan av resultatet på enkäten bygger alltså på 87 räddningstjänsters syn på Grib.

På frågan hur räddningstjänsten utbildade sin RiB-personal svarade 11 procent att de gjorde det genom egen utbildning, 15 procent genom Grib och 77 procent utbildade sin RiB-personal genom en kombination av egen introduktionsutbildning och Grib. Hos de räddningstjänster som svarade att de utbildade sin RiB-personal genom egen utbildning omfattade utbildningen i genomsnitt 14 dagar, som lägst 8 dagar och som mest 20 dagar. Hos de räddningstjänster som utbildade sin RiB-personal genom en kombination av egen introduktionsutbildning och Grib omfattade den egna utbildningen i genomsnitt 11 dagar, som lägst 2 dagar och som mest 28 dagar.

Av de 75 räddningstjänster som inte enbart utbildade genom Grib svarade 40 procent att det berodde på för lång total utbildningstid, 30 procent att innehållet var otillräckligt och 20 procent att det fanns för få lokala platser. 41 räddningstjänster skrev kommentarer till sina svar. Av de räddningstjänster som utbildar genom egen utbildning menar 2 att det tar för lång tid från rekrytering till färdig RiB:are, 2 räddningstjänster menar att vissa delar i Grib är för omfattande och tillför inte de studerande något i den tjänst de kommer hem till och en menar att de som liten räddningstjänst inte kan tillgodose den lokala utbildningsveckan i Grib.

Av de 65 räddningstjänster som utbildar genom en kombination av egen introduktionsutbildning uppger 13 att de kompletterar med stationsspecifik utbildning varav 7 med rökdykarutbildning, 4 menar att de först vill säkerställa att personerna i fråga kommer fungera som brandman och 13 att de på det sättet får personal snabbare i tjänst.

64 procent svarade att antalet tillgängliga utbildningsplatser motsvarade räddningstjänstens behov medan 25 procent inte ansåg det, resterande respondenter svarade inte på den frågan.

57 procent uppgav att de inte var nöjda med utformningen av Grib och 32 procent att de var det.

De mest vanliga kommentarer på frågor om hur Grib skulle kunna förbättras för räddningstjänsten och övriga åsikter var att rökdykning borde ingå i Grib (23 procent) samt att förbättra tillgången till utbildningsplatser för att minska tiden från anställning till att personal kan gå i tjänst (23 procent). Det finns också kommentarer om att det borde vara mer praktik i Kurs 1A, att räddningstjänsterna borde få validera sina egna preparandutbildningar och att det borde skapas tilläggsmoduler till Grib.

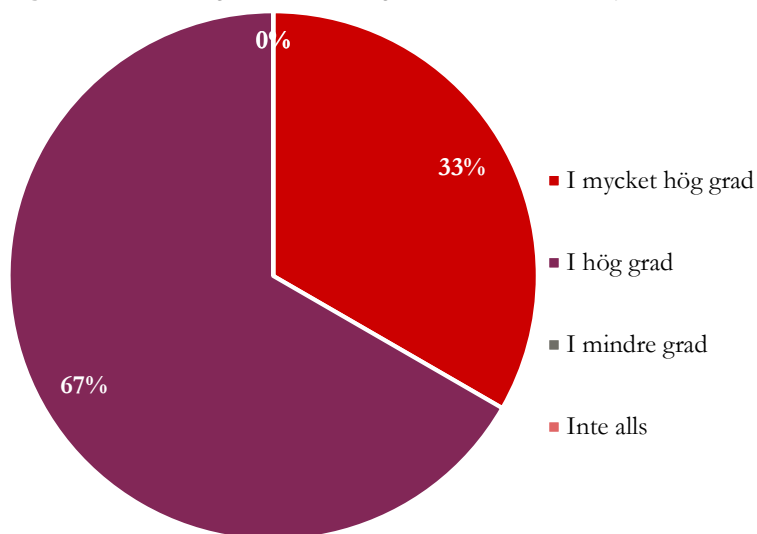
3.3 Kursansvariga/kurschefers synpunkter

I avsnittet nedan sammanställs kursansvarigas/kurschefers svar på genomförandevärderingarna, kvalitetsbesök och intervju.

3.3.1 Genomförandevärdering

Samtliga kursansvariga/kurschefer svarade i genomförandevärderingarna att de i hög grad/i mycket hög grad anser att kursplanens syfte och lärandemål har uppnåtts, se figur 11.

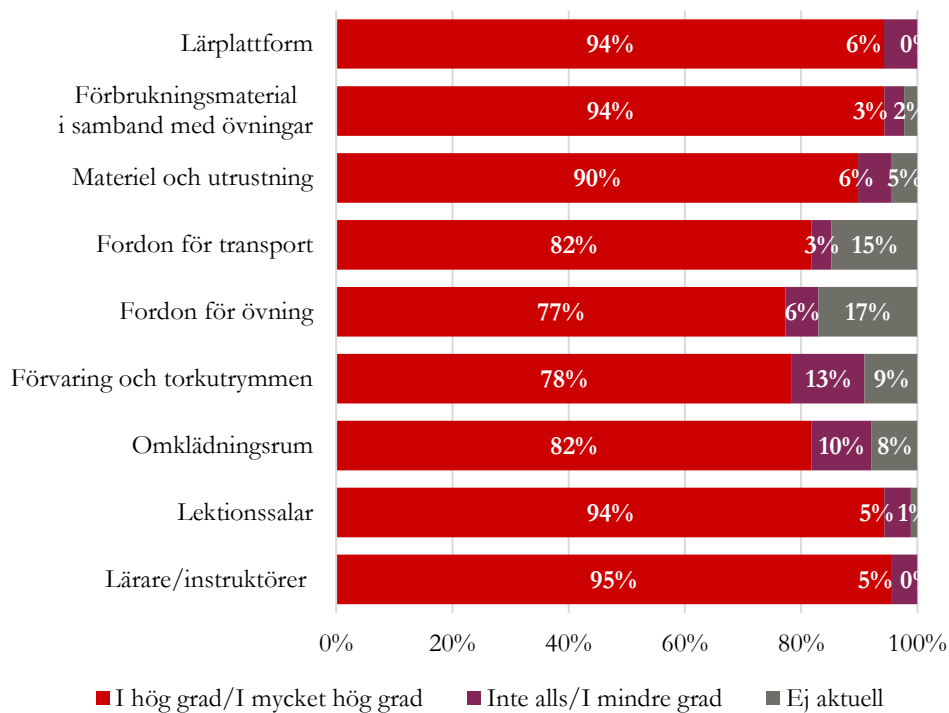
Figur 11. Fördelning av svar på frågan om kursplanens syfte och lärandemål uppnåtts

Av de kursansvariga/kurschefer som svarade på enkäten efter genomförd Kurs 2, svarade de flesta (88 procent) att de kunnat starta kursen på den nivå som kursplanen anger.

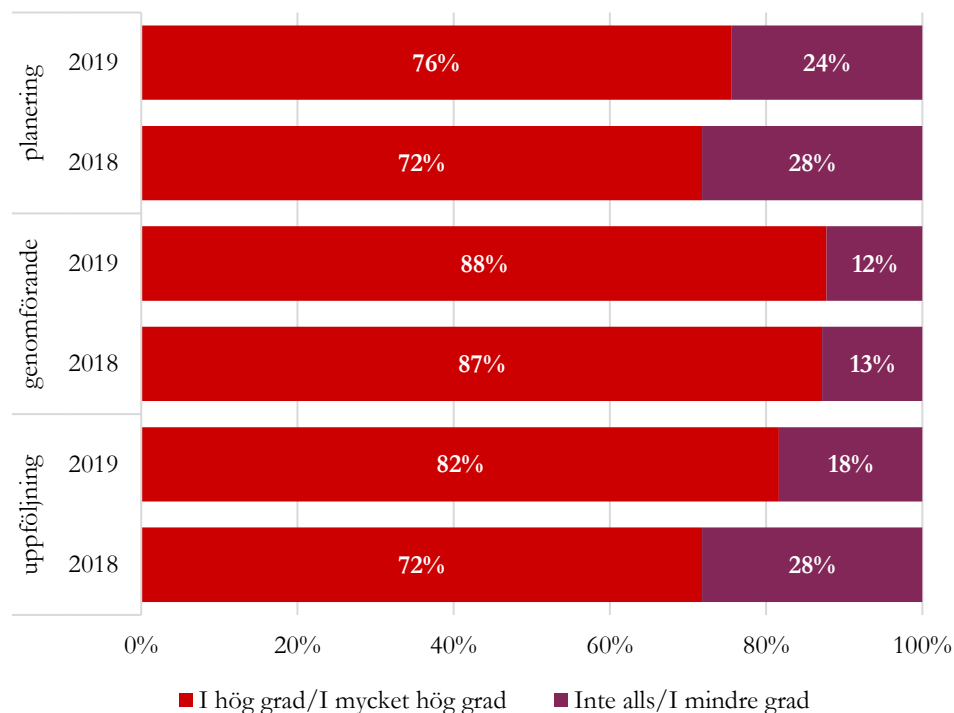
Kursansvariga/kurschefer fick frågor om i vilken utsträckning de ansåg att olika resurser funnits tillgängliga. Som visas i figur 12 nedan svarade de flesta att de anser att de olika resurserna i hög grad/i mycket hög grad funnits tillgängliga. Däremot svarade 13 procent att förvaring och torkutrymmen och 10 procent att omklädningsrum inte alls/i mindre grad funnits tillgängligt.

Figur 12. Fördelning av svar på frågorna om i vilken utsträckning olika resurser funnits tillgängliga.

De flesta kursansvariga/kurschefer svarade att de anser att tilldelad tid i hög grad/i mycket hög grad varit tillräcklig för kursens planering, genomförande och uppföljning, se figur 13. Det har skett en liten förbättring mellan 2018 och 2019, särskilt på frågan om tid för uppföljning.

Figur 13. Fördelning av svar på frågorna om i vilken utsträckning tilldelad tid har varit tillräcklig för kursens planering, genomförande och uppföljning.

Nästan samtliga svarande 2018 och 2019 svarade att den enhet på MSB som ansvarar för utbildningssamordning i hög grad/i mycket hög grad lämnade en tydlig beställning/uppdagsbeskrivning. Nästan samtliga svarade vidare att de tyckte att kursplanen i hög grad/i mycket hög grad var tydlig och relevant.

De flesta kursansvariga/kurschefer (70 procent) svarade att de har lämnat information till kursdeltagare/studerande om gjorda förändringar i kursinnehåll, upplägg eller praktiska arrangemang för kursen, baserat på utvärderingar och iakttagelser i samband med tidigare kurser. Av de som svarade att de har lämnat information till kursdeltagare/studerande svarade de flesta, 66 procent, att informationen om kursens utveckling lämnades vid kursstart och 34 procent att informationen lämnades under kursen.

3.3.2 Kvalitetsbesök

Som ett led i kvalitetsutvecklingen av Grib har kvalitetssamordnare från Revinge och Sandö genomfört besök hos samtliga utbildningsutförare både under 2018 och 2019.

Samordnarna konstaterar en gemensam tendens hos utförarna, att det under 2018 handlade mycket om att greppa och förstå utbildningens hela innehåll till att det under 2019 mer kanaliserats till ett pedagogiskt ”hur”. Det vill säga hur utförarna kan utveckla och stärka lärandet hos de studerande med hänsyn till både individer och klasser.

En annan märkbar skillnad från 2018 var att de flesta instruktörer hos utförarna menade att de numer hade tillräckligt med tid för planering. Enligt samordnarna beror det troligen på att utförarna nu haft ett år på sig att greppa och praktiskt genomföra utbildningen samt att det genomförts Grib-relaterade anpassningar inom deras organisationer.

Studering hade fått frågan om handledning på räddningstjänsterna under Kurs 1B och det visade sig variera från bästa tänkbara till obefintlig handledning, det fanns de studerande som inte ens kände till namnet på sin utsedda handledare. Den bristfälliga handledningen förde med sig svårigheter för de studerande att genomföra sina inlämningsuppgifter. Kvalitetssamordnarna bedömer att kvaliteten på handledningen under Kurs 1B radikalt behöver förbättras hos ett antal räddningstjänster.

Kvalitetssamordnarna menar att kursansvariga har en nyckelroll och en framgångsfaktor är att de har genomgått instruktörsutbildning och ibland arbetar som instruktörer. Några utbildningsutförare har inte tagit till sig Grib-konceptet utan bygger mer på erfarenheter från utbildningen Räddningsinsats. Hos de utförarna finns mindre öppenhet inför lärande och utveckling menar samordnarna.

Kvalitetssamordnarna har inte kunnat föra samma slags pedagogiska diskussioner med lärare på Revinge och Sandö som med de andra utövarna då Revinge och Sandös lärare inte fått möjlighet att genomgå instruktörsutbildningen. Detta har också påverkat de nätverksträffar som kvalitetssamordnarna arrangerar för Grib-instruktörer.

Arbetet med jämställdhet och mångfald är ett gemensamt utvecklingsområde för utbildningsutförarna anser samordnarna. Det förebyggande skyddsarbete som görs gällande den fysiska arbetsmiljön genomförs inte i lika hög utsträckning vad gäller den sociala och psykosociala arbetsmiljön. Kvalitetssamordnarna menar att jämställdhets- och mångfaldsarbetet bör genomsyra hela utbildningen och kan låta sig göras genom exempelvis ett mer medvetet valt språkbruk hos instruktörerna, mindre av oreflekterad jargong och mer inkluderande och normkreativa upplägg av övningar och lektioner.

För att tydliggöra och utveckla rollen som kursansvarig skulle den, enligt kvalitetssamordnarna, kunna få ingå som ett eget spår i instruktörsutbildningen. De ser kursansvariga som idealt både som administratör och pedagogisk utvecklingsledare.

För att öka rättssäkerheten vid bedömning och betygssättning bör, enligt samordnarna, de digitala proven vara lärarledda. Enligt samordnarna har de vid något tillfälle upplevt att de studerande har suttit samlade utan instruktörer och gjort sina individuella prov tillsammans. Eftersom det är individuella prov som man behöver göra tills man når godkänd nivå går mycket lärande förlorat om de studerande inte försöker på egen hand. Det framkommer också att de olika

utbildningsaktörerna särskiljer sig genom att ha eller inte ha lärarledda, digitala provtillfällen.

3.3.3 Intervju med lärare på Sandö och Revinge

Enligt lärarna finns det många likheter mellan Grib och den tidigare Utbildning för räddningsinsats. Lärarna tycker generellt att utbildningen blivit bättre även om någon saknar den mängdträning av insatsträning som fanns med i den tidigare utbildningen. Lärarna tycker inte att RiB:are som genomfört Grib har lägre kompetens än de som gick den tidigare utbildningen. Införandet av Grib har enligt lärarna inneburit ett ökat fokus på deltidsutbildningen i förhållande till den tvååriga utbildningen Skydd mot olyckor.

Lärarna säger att den generella skillnaden mellan Grib och den tidigare utbildningen är att studerande idag kan komma helt oförberedda eftersom Grib inte har några förkunskapskrav. Det har, enligt lärarna, tagit lite tid att vänja sig vid detta.

Samtidigt berättar lärarna att det var vanligt att studerande inte hade den förkunskap som de skulle ha innan de påbörjade den tidigare utbildningen. Även om det fanns tydliga mål för preparandutbildningen så uppfyllde många studerande inte dessa. Lärarna fick därför ständigt göra en "lightvariant" av preparandutbildningen innan de kunde påbörja kursen. Den ojämna kompetensen hos de studerande innebar enligt en av lärarna att det ibland uppkom risker att någon skulle skadas under övningar inom utbildningen.

Att preparandutbildningen fungerade olika bra i olika räddningstjänster var ett viktigt motiv till att skapa Grib.

Lärarna berättar också att ett motiv till att införa Grib var att underlätta för studerande att kunna söka och få ledigt från arbete eftersom utbildningen är indelad i tre delar.

Det finns en del likheter mellan Grib och den tidigare utbildningen. Kurs 2 är till exempel nästan exakt lika som den tidigare utbildningen, enligt lärarna. Däremot har relativt stora ändringar genomförts för Kurs 1A. Kurs 1A består av en stor del teori vilket enligt lärarna innebär en utmaning i att entusiasmera de studerande. Lärarna berättade att det i nästan samtliga klasser finns någon som har läs- och skrivsvårigheter.

Det finns även en del skillnader i utbildningens innehåll jämfört med den tidigare. Vattenlivräddning och soteld togs till exempel bort och djurlivräddning lades in i Grib. Vattenlivräddning är, efter önskemål från räddningstjänsterna på väg tillbaka och det finns enligt lärarna även önskemål om att soteld ska läggas in i Grib. Lärarna tycker att det sker för snabba förändringar av utbildningen och att det blir en utmaning för lärarna. En lärare tycker att det vore bättre att köra utbildningen några år och sedan utvärdera vad som behöver justeras.

En lärare berättar att hen och hens lärarkollegor upplevt att de inte haft handlingsfrihet att gå ut på övningsfältet under Kurs 1A, men tror att de andra

(upphandlade) utbildningsaktörerna använder mer praktiska övningar i denna delkurs. Samtidigt berättar lärarna att många studerande uttrycker att de vill ha mer praktiska moment efter att de gått Kurs 1A men att de efter genomförd Kurs 2 förstår upplägget och inte alls är negativa längre. Lärarna försöker berätta om helheten innan kursen påbörjas för att studerande ska förstå att det kommer praktiska moment.

Lärarna berättar att det förekommer problem genom att vissa räddningstjänster inte tar tillräckligt ansvar för genomförande av Kurs 1B. Kursen innebär praktik i egen räddningstjänst om 40 timmar och där nio inlämningsuppgifter och tre praktiska filmer ska lämnas in. Det varierar hur bra stöd studerande får från sina räddningstjänster vid genomförande av denna delkurs. Vissa studerande har handledare som säkerställer att de kan genomföra kursens samtliga moment medan andra lämnas ensamma i arbetet till exempel för att handledaren sitter på en annan ort.

Det är sällan som kurserna har fulla klasser. Lärarna tror att det beror på att det behov av utbildningsplatser som räddningstjänsterna får svara på inte alltid överensstämmer med antalet personer som de sedan skickar till utbildning. Detta kan enligt lärarna bero på att räddningstjänsterna, för att täcka upp beredskapen, inte kan skicka mer än en eller några få på utbildning samtidigt.

Lärarna tycker att det är bra att det är MSB som utbildar instruktörerna. Det gör det möjligt att alla studerande får likadan utbildning.

Lärarna berättade att det förekommer att studerande fått underkänt på Kurs 1A eller 1B. Har studerande däremot klarat sig till Kurs 2 får de allra flesta godkänt på utbildningen.

På frågan hur kontakten med deras kontaktperson på Enheten för utbildningsutveckling på MSB fungerar svarade lärarna att de tycker att samarbetet fungerar bra. Däremot finns det en önskan om att öka interaktionen mellan lärarna hos olika utbildningsaktörer då det skulle ge mycket att få se hur andra lärare gör. Det finns enligt lärarna däremot ingen tid att delta i instruktörsforum, även om tanken är god. Samverkan mellan Revinge och Sandö fungerar bra enligt lärarna.

Den främsta kritiken som enligt lärarna lyfts från räddningstjänsterna handlar om rökdykning. Om studerande skulle få rökdykarkompetens genom Grib skulle det enligt lärarna innebära ett paket med teori och praktiska moment på 56 timmar, se Bilaga 5 Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Enligt lärarna genomförs ingen träning i rökdykning i dagens utbildning. Det var enligt lärarna i princip samma sak i den tidigare utbildningen men i den fanns viss utbildning i söktechnik, men de studerande blev inte rökdykarutbildade. Idag använder lärarna andra typer av räddningsinsatser i övningarna.

3.4 Studerandes synpunkter

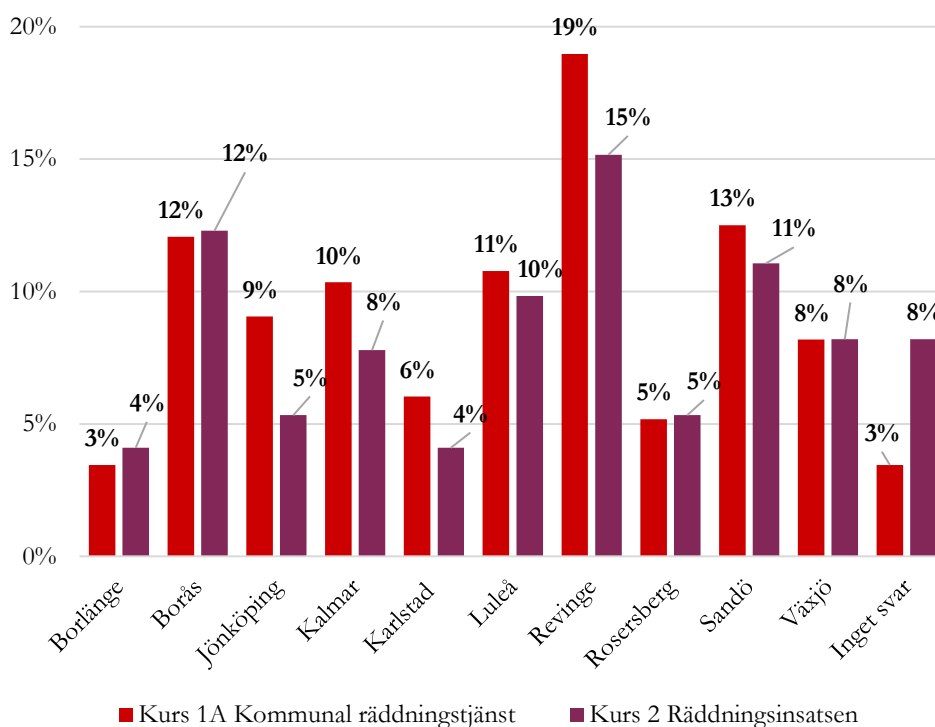
Nedan sammanställs resultatet av den enkät som vi skickade till ett urval av studerande som genomgått någon eller alla kurser som ingår i Grib. I avsnittet

sammanställs även resultatet från ett urval av kursutvärderingar som studerande får svara på efter genomförda kurser.

3.4.1 Ort där studerande genomgick delkurserna

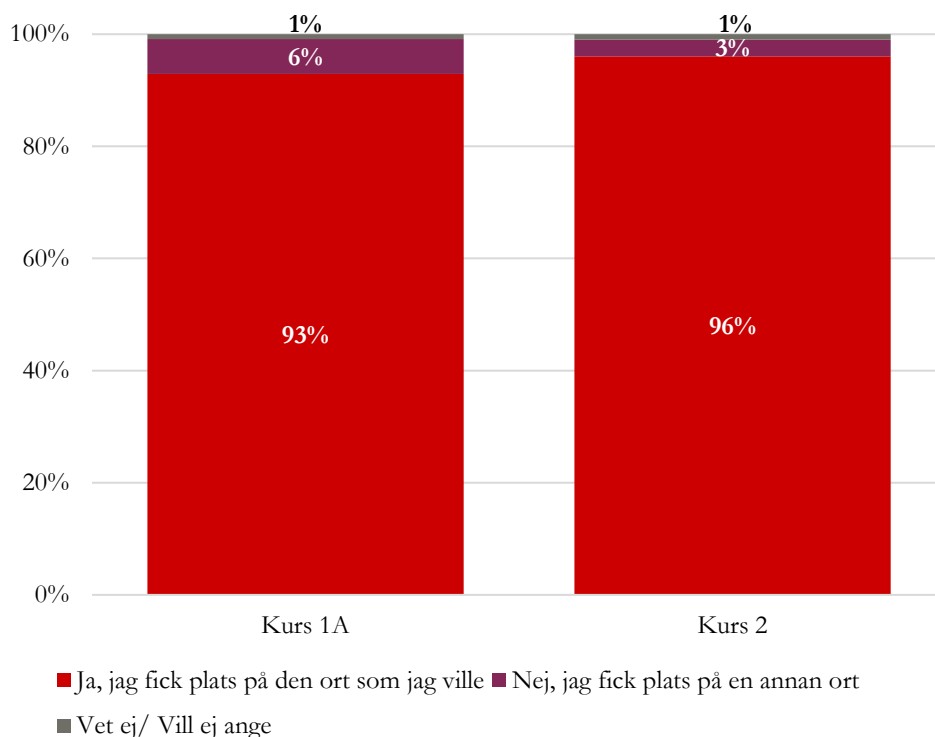
I den enkät som vi skickade till ett urval av studerande ställdes frågor om på vilken ort som den studerande gick delkurserna. Som visas i figur 14 nedan svarade flest studerande att de gick kurserna i Revinge vilket kan förklaras av att det funnits flest utbildningsplatser där.

Figur 14. Fördelningen av svar på frågorna om var studerande gick Kurs 1A och Kurs 2. Enkät till tidigare studeranden.

Av de studeranden som svarade på enkäten fick de flesta utbildningsplats på den ort som de ville. 93 procent fick plats där de ville för Kurs 1A och 96 procent för Kurs 2, se figur 15 nedan. I de öppna kommentarerna till denna fråga skriver några studerande att det var lång väntetid till den ort där de ville gå. Vissa valde att vänta medan andra istället valde en annan ort. Några studerande skrev att de tyckte att det var bra att utbildningen genomfördes nära hemmet.

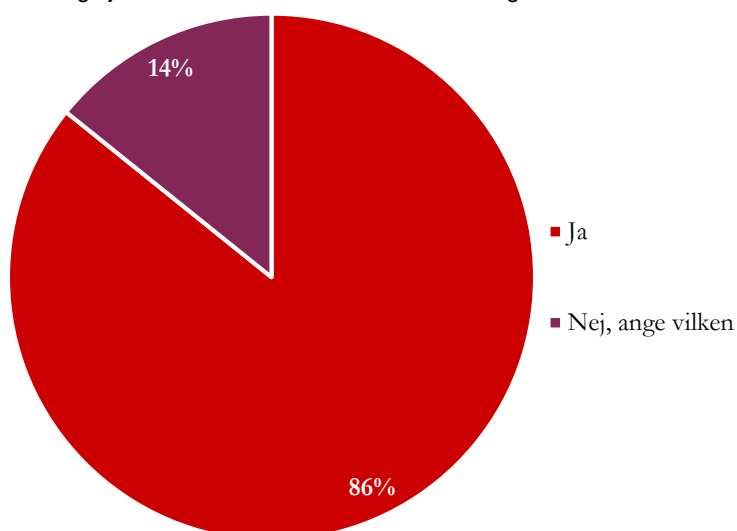
Figur 15. Fördelningen av svar på frågorna om studerande fick utbildningsplats på den ort som de ville, Kurs 1A och Kurs 2. Enkät till tidigare studeranden.

De flesta, 86 procent, av studeranden svarade att de genomförde Kurs 1B på den räddningstjänst där de är anställda, se figur 16.

Studerande fick svara på en fråga om hur lång tid det gick från det att hen avslutade Kurs 1 med godkända resultat till att hen påbörjade Kurs 2. Svaren varierar från noll dagar till 1,5 år. Den genomsnittliga tiden bland de svarande var ungefär fem månader.

Figur 16. Fördelningen av svar på frågan om studerande genomförde Kurs 1B på den räddningstjänst där hen är anställd. Enkät till tidigare studeranden.

3.4.2 Förkunskaper

I kursutvärderingarna ställdes en fråga om de förkunskaper de studerande hade har varit tillräckliga för att klara kurserna. Nästan samtliga studerande (90 procent eller högre) svarade att de i hög grad/i mycket hög grad instämmer i detta påstående. Det är ingen skillnad hur kvinnor och män har svarat på dessa frågor.

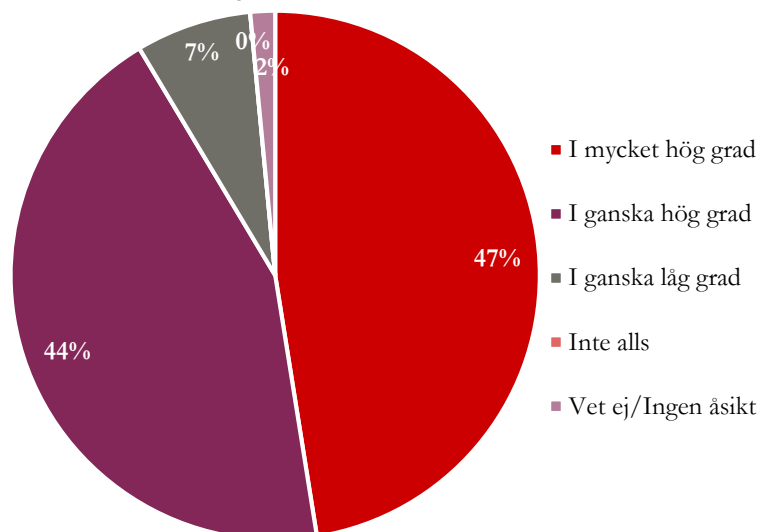
I de öppna kommentarerna i både kursutvärdering och den enkät vi skickat till studerande framkommer att flera tycker det varit svårt att hitta rätt nivå på delkurserna eftersom studerande har olika förkunskaper. Flera har arbetat inom räddningstjänsten eller har genomgått preparandutbildning, medan många svarat att de saknar tidigare förkunskaper.

3.4.3 Utbildningens genomförande

I enkäten svarade de flesta, 91 procent, att de i mycket hög grad/i ganska hög grad instämmer att utbildningens längd var väl avvägd för dess innehåll, se figur 17.

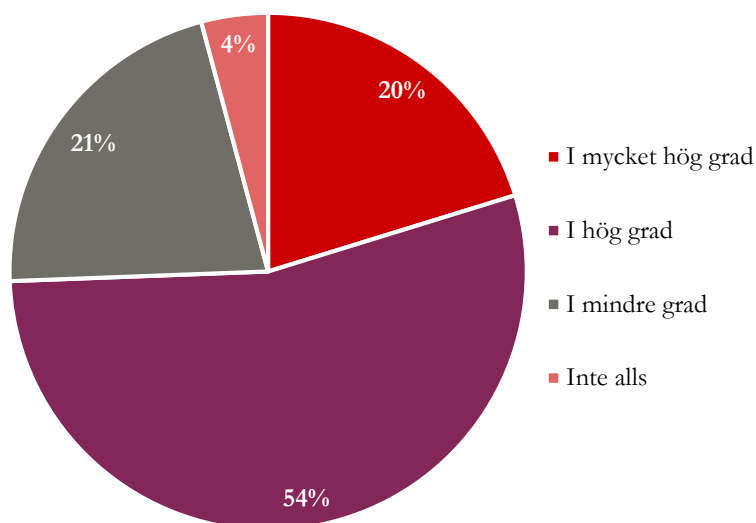
I de öppna kommentarerna framkommer att flera studerande tycker att utbildningen borde genomföras under längre tid. Samtidigt skriver andra studerande att de tycker att utbildningen skulle kunnat kortas ner eftersom de upplevde mycket ”dötid”.

Figur 17. Fördelningen av svar på frågan om utbildningens längd är väl avvägd för dess innehåll. Enkät till tidigare studeranden.

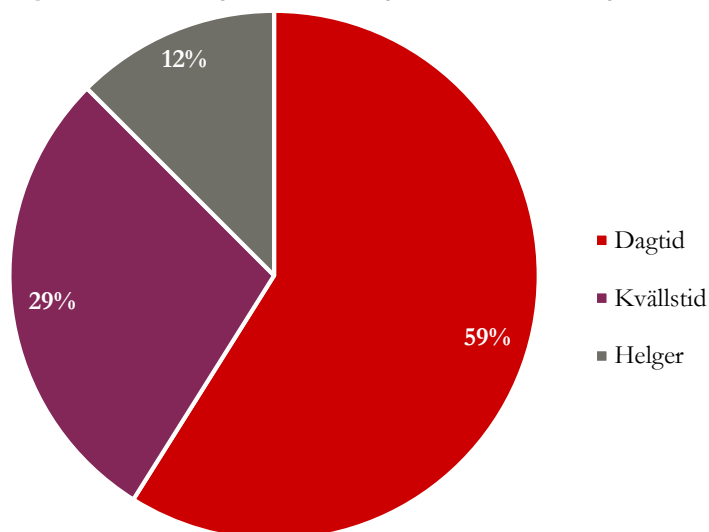
Kurs 1B praktik i räddningstjänst, bedöms kunna genomföras på 40 timmar. I kursutvärderingen ställdes frågor om detta. Av de som svarade instämde de flesta (74 procent) i hög grad/i mycket hög grad till att kursen kunde genomföras på 40 timmar, se figur 18. De som svarade att kursen inte kunde genomföras på 40 timmar fick en följdfråga där de fick skriva hur lång tid de tror att kursen tagit. De flesta svarade att de behövde lägga mer än 40 timmar.

Figur 18. Fördelningen av svar på frågan om Kurs 1B bedömts kunna genomföras på 40 timmar. Kursutvärdering.

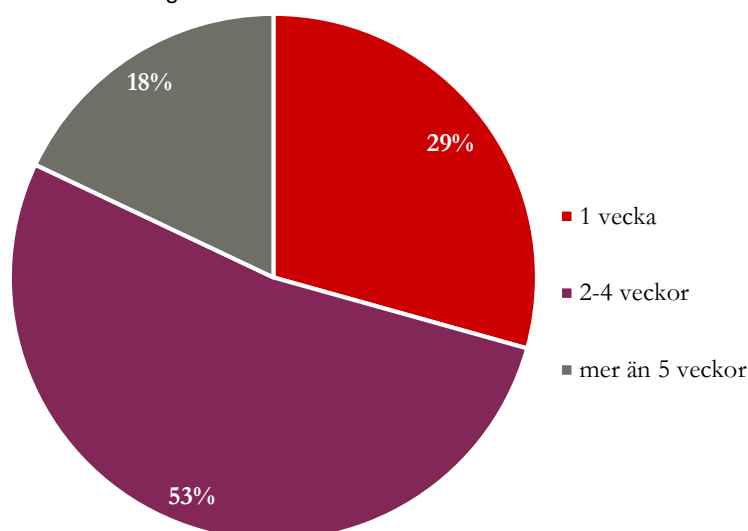

Av de som svarade på kursutvärderingen svarade mer än hälften (59 procent) att Kurs 1B genomfördes under dagtid. 29 procent svarade att den genomfördes under kvällstid och 13 procent under helger, se figur 19. Av de svarande svarade drygt hälften (53 procent) att kursen genomfördes under 2-4 veckor. 29 procent svarade att den genomfördes under 1 vecka och 18 procent att den genomfördes under mer än 5 veckor, se figur 20.

Figur 19. Fördelning av svar på frågan hur Kurs 1B har genomförts. Kursutvärdering.

Figur 20. Fördelning av svar på frågan under hur lång tid Kurs 1B har genomförts. Kursutvärdering.

I kursutvärderingarna ställdes flera frågor om vad studerande tycker om kursens upplägg och genomförande. Frågor om kursens upplägg ställdes till studerande som genomgått Kurs 1A och Kurs 2. Frågorna handlar t.ex. om kursens upplägg varit väl avvägt, de praktiska momenten fungerat bra och möjliggjort ett aktivt deltagande, kursens längd i sin helhet var väl avvägd, kurslitteraturen varit bra, det funnits en bra eller lagom stegring i svårighetsgrad, val av pedagogik har fungerat väl och om kurserna har bidragit till att öka studerandes kompetens. De flesta (90 procent eller mer) svarade att de i hög grad/i mycket hög grad instämmer i dessa påståenden.

En fråga som handlar om kursernas upplägg sticker dock ut, cirka 50 procent av studeranden på Kurs 1A instämmer i hög grad/i mycket hög grad att mixen av teoretiska och praktiska moment under kursen har varit väl avvägd. För Kurs 2 var andelen väsentligt högre, 91 procent.

Frågor i kursutvärderingarna om kursernas genomförande ställdes till deltagare på samtliga kurser. Frågorna handlade t.ex. om lärare/instruktörer/handledare hade goda ämneskunskaper och pedagogisk förmåga, utbildningsanordningar och utrustning varit ändamålsenliga och möjliggjort realistiska och bra övningar, miljöfrågor har hanterats på ett bra sätt och säkerhetsfrågor har hanterats på ett seriöst och kunnigt sätt. På dessa frågor instämde de flesta (mellan 89 och 100 procent) i hög grad/i mycket hög grad.

I öppna kommentarer från både kursutvärdering och vår enkät som skickades till ett urval av studerande skrev många att de tyckte att lärare/instruktörer var mycket bra och pedagogiska. Flera lämnade kommentarer om att de hade önskat att utbildningen, speciellt under den första delen, varit mer praktisk och att variationen mellan teori och praktik varit större.

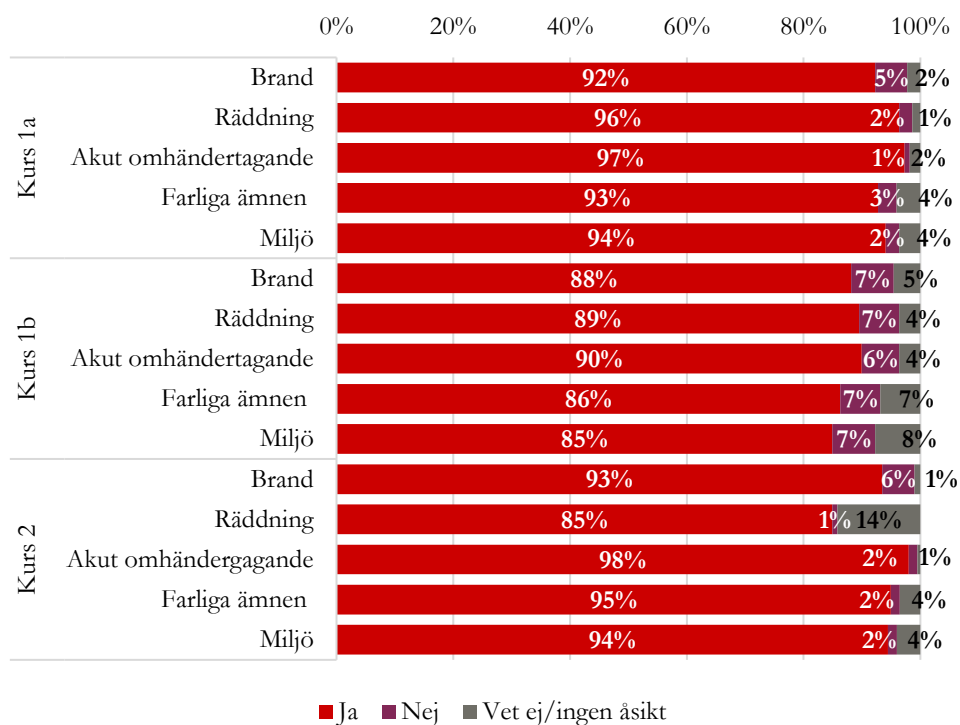
Det fanns ingen större skillnad i hur kvinnor och män svarat på frågorna om kursens upplägg och genomförande.

3.4.4 Utbildningens kursmål

I den enkät som vi skickade till ett urval av studerande ställdes frågor om Kurs 1A och Kurs 2 motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänsten ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap inom områdena: brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö. En fråga ställdes även om Kurs 1B har bidragit till att öka kompetensen inom dessa områden.

Som visas i figur 21 nedan instämmer de flesta att Kurs 1A och Kurs 2 motsvarar kraven på grundläggande kompetens. En relativt stor andel svarade vet ej/ingen åsikt på frågan om området räddning för Kurs 2. På frågan om Kurs 1B bidragit till att öka studerandes kompetens inom områdena svarade de flesta ja. Kring sju procent svarade nej på dessa frågor.

Figur 21. Fördelningen av svar på frågorna om Kurs 1A och Kurs 2 motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänsten ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap samt om Kurs 1B har bidragit till att kompetensen inom områdena. Enkät till tidigare studeranden.

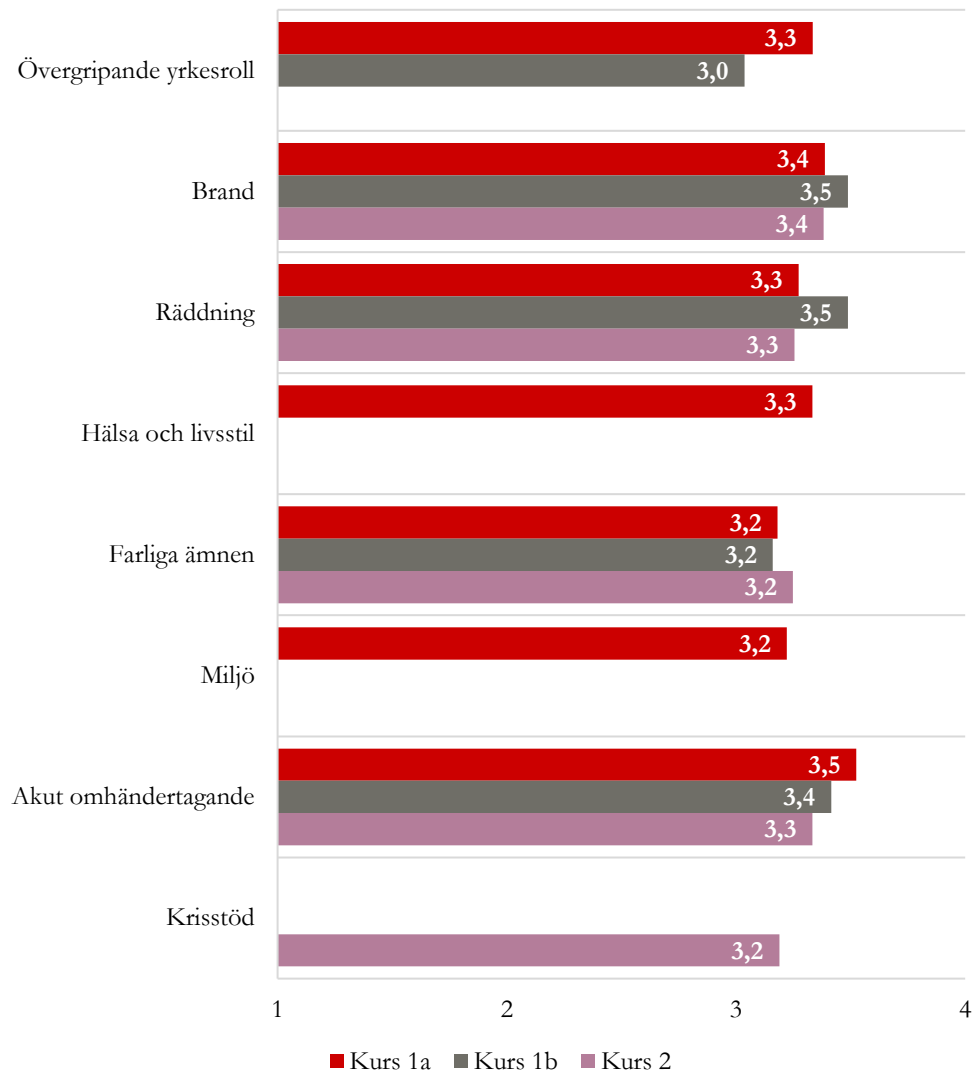

I kursutvärderingarna som studerande fick svara på efter genomförda kurser ställdes flera frågor om i vilken utsträckning studerande anser att de beskrivna kursmålen inom de olika områdena uppfyllts. I figur 22 visas en sammanställning av ett index⁹ av frågorna om lärandemål. Som visas i figuren är indexet för

⁹ Indexet har beräknats på följande sätt: Varje svar fick ett poäng, "Inte alls" motsvarar ett poäng, "I mindre grad" motsvarar två poäng, "I hög grad" motsvarar tre poäng och "I mycket hög grad" motsvarar fyra poäng. Indexet motsvarar ett genomsnitt av de poäng som varje respondent gett. Saknade svar har exkluderats från indexet. Ett genomsnitt har sedan beräknats för de frågor som ingår i respektive område. Maximalt värde på indexet är fyra och minimalt värde är ett.

lärandemålen tre eller högre för alla delkurser och samtliga områden. Ett index på ett innebär att samtliga respondenter har svarat ”Inte alls” och ett index på fyra innebär att samtliga respondenter har svarat ”I mycket hög grad”.

Figur 22. Sammanställning av index för frågor om lärandemål. Kursutvärdering.

På de enskilda frågorna svarar de flesta studerande att de i hög grad/i mycket hög grad tycker att kursmålen har uppfyllts. För följande frågor har däremot färre än 80 procent svarat i hög grad/i mycket hög grad:

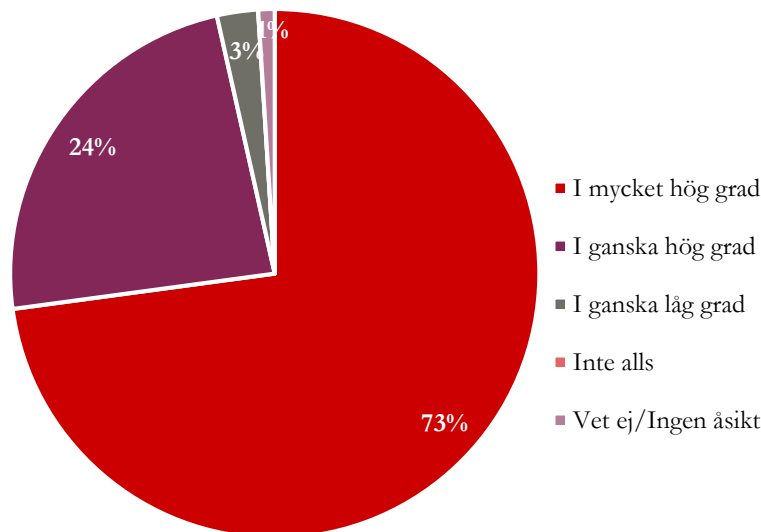
- **Kurs 1A:** Miljö: ange den lagstiftning som inverkar på området miljö (79 procent)
- **Kurs 1B:** Övergripande: beskriva hur den egna räddningstjänsten kan hantera olika typer av hot (70 procent)

- **Kurs 2: Räddning:** beskriva räddningstjänstens organisation vid en trafikolycka (60 procent), använda metoder vid trafikolycka avseende fordon med alternativa drivmedel (79 procent), använda metoder för djurlivräddning (71 procent).

Det fanns ingen större skillnad i hur kvinnor och män svarade på dessa frågor.

I den enkät som vi skickade till ett urval av studerande svarade de flesta, 96 procent, att de i mycket hög grad/i ganska hög grad instämmer att Grib:s upplägg möjliggör att deltagarna kan nå kursmålen, se figur 23.

Figur 23. Fördelningen av svar på frågan i vilken grad Grib:s upplägg bedöms möjliggöra att deltagarna kan nå kursmålen. Enkät till tidigare studerande.

I de öppna kommentarerna i både kursutvärderingar och den enkät som vi skickade ut till ett urval av studerande framkommer att vissa studerande saknar utbildning inom vissa områden.

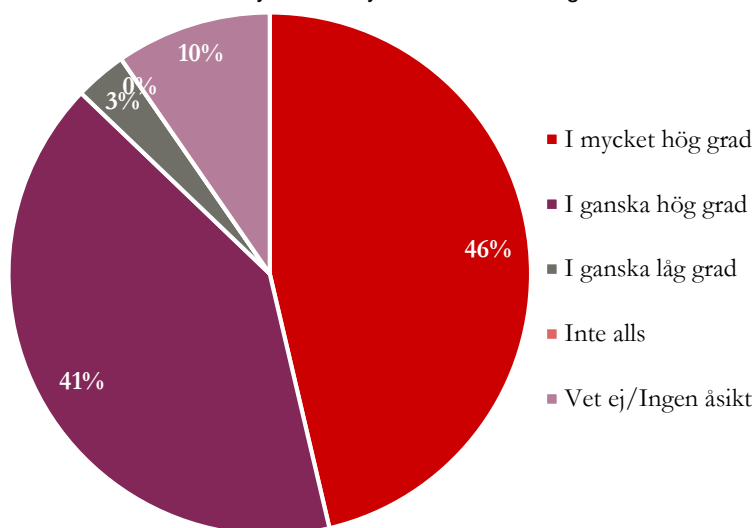
Några skriver i de öppna kommentarerna att de saknade utbildning om rökdykning. Någon skriver att den räddningstjänstorganisation hen arbetar inom kräver denna kompetens för arbete i beredskap. Andra kommentarer handlar om att studerande efterfrågar mer utbildning om terrängbrand, vattenlivräddning, suicid, RAKEL och batterier. Det framkommer även att flera studerande är särskilt nöjda med utbildningen om akut omhändertagande medan vissa tyckte att utbildningen om miljö var för avancerad.

3.4.5 Likvärdig kompetens

I enkäten som skickades till ett urval av studerande svarade de flesta, 87 procent, att de i mycket hög grad/i ganska hög grad instämmer att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor. Relativt många, 10 procent, svarade däremot vet ej/ingen åsikt på frågan, se figur 24.

I de öppna kommentarerna skriver några studerande att de tycker att lika utbildning borde ge lika arbetssätt. Några studerande beskriver i de öppna kommentarerna att räddningstjänsterna har olika förutsättningar och att likvärdigheten därför kan vara svårt att uppfylla. Någon tycker att likvärdig kompetens kanske inte är det bästa av den orsaken.

Figur 24. Fördelningen av svar på frågan i vilken grad Grib bedöms bidra till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor. Enkät till tidigare studeranden.

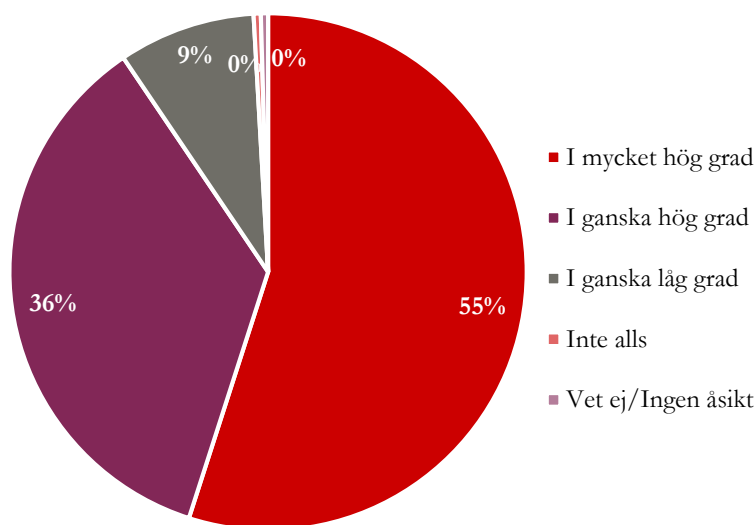
Några studerande skriver att det ofta saknas riktlinjer från MSB om hur räddningstjänsterna borde arbeta vilket gör att de inte alltid gör på samma sätt. Andra betonar vikten av att räddningstjänsterna samarbetar med varandra. Några studerande säger att de inte vet om kompetensen är likvärdig eftersom de endast gått kurserna på en ort medan någon skriver att hen har märkt att man fokuserar på olika utbildningsmaterial och gör på olika sätt beroende på ort.

3.4.6 Studerandes förväntningar på utbildningen

I den enkät som vi skickade till ett urval av studerande ställdes en fråga om Grib motsvarade de förväntningar som studerande hade. De flesta, 91 procent, svarade att de i mycket hög grad/i ganska hög grad instämmer att Grib motsvarade hens förväntningar, se figur 25.

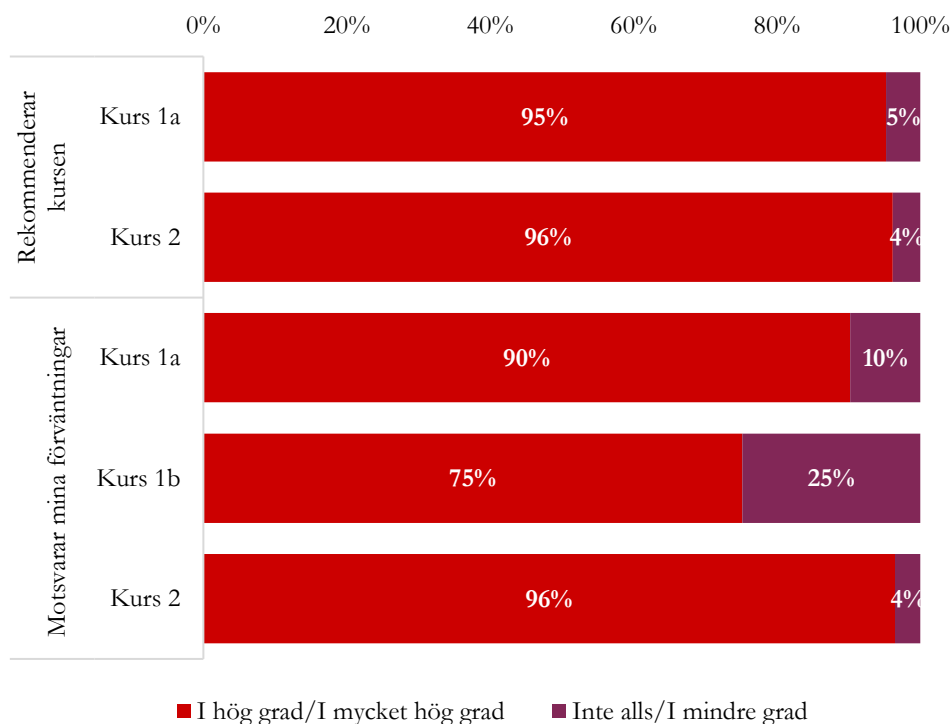
Studerande fick även möjlighet att lämna kommentarer om deras förväntningar. Flera studerande skrev att de var nöjda med utbildningen, lärarna och/eller gott samarbete med de andra kursdeltagarna.

Figur 25. Fördelningen av svar på frågan om Grib motsvarar studerandes förväntningar, Enkät till tidigare studeranden.

Även i kursutvärderingarna framkommer att de flesta studerande tycker att kurserna som helhet motsvarade deras förväntningar. Som visas i figur 26 svarade nästan samtliga att de i hög grad/i mycket hög grad tycker att kurserna motsvarar deras förväntningar. Andelen var lägre för Kurs 1B. Nästan samtliga studerande svarade att de rekommenderar kurserna. Det fanns ingen större skillnad mellan hur kvinnor och män svarat på dessa frågor. De flesta studerande skrev i de öppna kommentarerna att de är nöjda med kurserna.

Figur 26. Fördelningen av svar på frågorna om förväntningar¹⁰ och om studerande rekommenderar kurserna¹¹. Kursutvärdering.

3.4.7 Stöd

I den enkät som vi skickade till ett urval av studerande svarade 88 procent att de i ganska hög/i mycket hög grad instämmer att kursupplägget är bra med hänseende till möjligheten att ta ledigt från ordinarie arbete, se figur 27.

I kursutvärderingarna ställdes en fråga om den studerande i samband med kurserna fått tillräckligt stöd och hjälp från den räddningstjänst där de är anställda. Nästan samtliga studerande (över 80 procent) svarade att de i hög grad/i mycket hög grad instämmer.

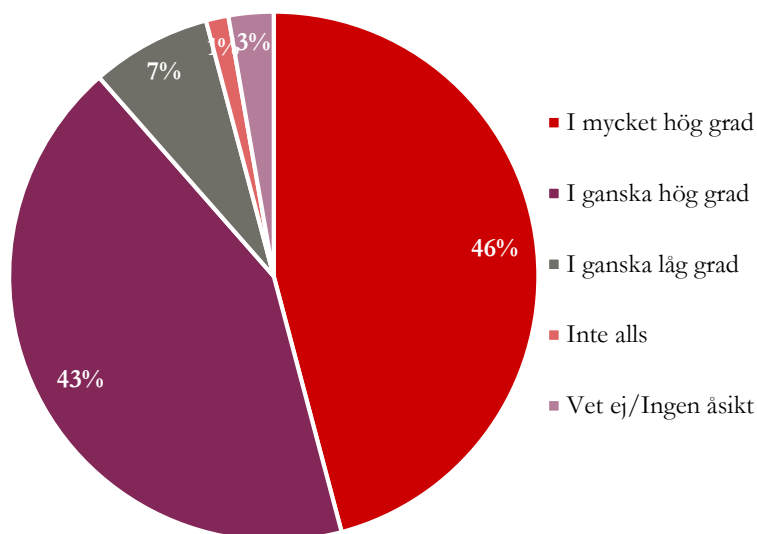
¹⁰ Kursen Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Kurs 1, delkurs A, Introduktion till yrkesrollen har som helhet motsvarat mina förväntningar?

Kursen Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i beredskap, Kurs 1 delkurs B, Praktik i räddningstjänst har bidragit till att öka min kompetens för mina arbetsuppgifter inom räddningstjänsten.

Kursen Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Kurs 2, Räddningsinsatsen som helhet har motsvarat mina förväntningar?

¹¹ Jag rekommenderar gärna den här kursen till mina kollegor inom räddningstjänsten som ännu inte gått kursen, stämmer

Figur 27. Fördelningen av svar på frågan om kursupplägget är bra med hänseende till studerandes möjlighet att ta ledigt från ordinarie arbete. Enkät till tidigare studeranden.

I de öppna kommentarerna i båda enkäterna beskrev flera studerande att de hade svårt att få ledigt från sina ordinarie arbetsplatser och/eller att det var svårt att lämna familjen under den tiden som Kurs 1A och 2 genomfördes. Samtidigt svarade några att det var bra att utbildningen är uppdelad i delkurser eftersom det annars hade varit ännu svårare att få ledigt. Flera skriver att svårigheterna att få ledigt beror på huruvida man har en flexibel arbetsgivare. Några skrev att de uppskattade att Kurs 1B genomfördes på hemmaplan.

Några skrev att en del utrustning var sliten och trasig. I kursutvärderingarna för Kurs 1B skrev flera att de haft handledare som var kunniga och pedagogiska men flera tyckte att de antingen saknade handledare eller att handledningen var otillräcklig.

I kursutvärderingarna ställdes en fråga om de studerande instämmer i påståendet att de under kursen har behandlats med respekt. För samtliga kurser svarade nästan alla studerande (98-100 procent) att de instämmer i hög grad/i mycket hög grad till påståendet. Det fanns mycket få öppna kommentarer till denna fråga men några som gått kurs 1B skrev att de upplevde att det fanns en för liten förståelse på arbetsplatsen, brandstationen, ledningen och hos andra brandmän om kursens storlek och innehåll.

Det är ingen skillnad hur kvinnor och män har svarat på dessa frågor.

En webbaserad utbildningsplattform/lärplattform har använts under utbildningen och många olika frågor ställdes i kursutvärderingarna om denna. Nästan samtliga som svarade på enkäterna svarade att de i hög grad/i mycket hög grad instämmer i påståendena om lärplattformen. Nedan sammanställs resultatet från några av dessa frågor

- **Kurs 1A.** 90 procent instämmer i hög grad/i mycket hög grad att lärplattformen har fungerat väl.

- **Kurs 1B.** 85 procent instämde i hög grad/i mycket hög grad att det har fungerat väl att ladda upp inlämningsuppgifter och 74 procent att det fungerat väl att ladda upp filmen på filmuppladdningsytan.
- **Kurs 2.** 91 procent instämmer i hög grad/i mycket hög grad att lärplattformen på det stora hela var ganska lätt att använda (91 procent), 85 procent att det var lätt att hitta i den och 95 procent att göra självständiga prov i den.

Flera skrev i de öppna kommentarerna i kursutvärderingarna att de tycker lärplattformen var bra eftersom de hade allt material samlat på ett ställe och kunde bland annat förbereda sig inför lektionerna. Vissa studerande skrev däremot att de upplevde plattformen som rörig, långsam och buggig. Några tyckte det var svårt att ladda upp inlämningsuppgifter och filmer eftersom sidan laddade om flera gånger eller för att filerna var för stora.

4 Analys

I följande kapitel sammanställs utvärderingens analys.

4.1 Kompetens

Grib syftar till att ge baskunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö. Enligt de räddningstjänster som svarade på vår enkät motsvarar Grib främst räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens inom områdena räddning och akut omhändertagande. Lägst motsvarar ämnesområdet brand, där en tredjedel menade att utbildningen inte motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens. Det ämnesområde som räddningstjänsterna hade minst kunskap om var miljö och farliga ämnen.

De flesta studerande som svarade på vår enkät anser att de uppställda kursmålen uppfyllts för samtliga delkurser. De flesta studerande svarar vidare att de instämmer till att alla delkurserna bidragit till att öka deras kompetens inom områdena. Även kursansvariga/kurschefer som besvarade genomförandevärderingarna instämmer i hög grad att kursplanens syfte och lärandemål har uppnåtts.

Något som flera studerande saknar är utbildningar om rökdykning, vattenlivräddning och suicid. Även räddningstjänsterna anser att studerande borde ha rökdykarkompetens efter genomförd utbildning eller i varje fall genomfört fler övningar i form av rökdykning. Vid den tidigare Utbildning för räddningsinsats fanns det dock synpunkter på att det var för stort fokus på rökdykning och att den borde utbilda mer i olika brandsläckningsmetoder och variationer i styrkedimensionering för att bättre återspegla den variation som finns i kommunerna. Om Grib skulle ge full utbildning i rökdykning skulle det innebära att alla studerande måste klara kraven på fysisk arbetsförmåga enligt AFS 2019:3 för att antas till utbildningen. Det skulle exkludera sökanden från räddningstjänster som inte har krav på att alla RiB:are ska kunna rökdyka.

De flesta studerande anser att de under Kurs 1B fick tillräckligt med stöd och hjälp från den räddningstjänst där de var anställda. Lärare menar dock att det varierar i hur bra stöd studerande får från sina räddningstjänster under den kursen. Vissa studerande får bra handledning medan andra lämnas ensamma i genomförandet av delkursen.

4.2 Utbildningsplatser

Tidigare i rapporten visades att det under 2018-2019 totalt genomförts 48 stycken Kurs 1A och 45 stycken Kurs 2. Till största delen fick de flesta studeranden som svarade på utvärderingens enkät plats på den ort de ville, 93 procent till Kurs 1A och 96 procent till Kurs 2. Några hade kommenterat det med att det blev lång väntetid för att få tillgång till en utbildningsplats på den ort de önskade. I medel

har det tagit drygt fem månader från att den studerande avslutade kurs 1 med godkända resultat till att hen påbörjade Kurs 2.

Grib erbjuds på 10 olika platser i landet och 64 procent av de räddningstjänster som svarade på vår enkät anser att antalet platser i deras region i ganska eller mycket hög grad motsvarar deras utbildningsbehov. Några har dock kommenterat att det varit lång väntetid till platser på framför allt Kurs 2. Med en väntetid på drygt fem månader överskrider tiden från start på Kurs 1 till genomförd Kurs 2 en provanställning på 6 månader. Detta medför att vissa räddningstjänster genomför en sorts preparandutbildning för att säkerställa att en nyanställd är lämplig som RiB:are.

Räddningstjänsterna har bedömt att de under 2018-2019 skulle ha behov av 1632 utbildningsplatser på Kurs 1 och 1567 utbildningsplatser på Kurs 2. Under 2018-2019 genomfördes 48 stycken Kurs 1 med totalt 1568 tillgängliga platser och 45 stycken Kurs 2 med totalt 1232 tillgängliga platser vilket i stort sett borde täcka räddningstjänsterna behov.

Det visar sig att många utbildningsplatser stått outnyttjade, som mest 64 procent av tillgängliga platser vid en kurs. Totalt under 2018-2019 har 17 procent av tillgängliga utbildningsplatser på Kurs 1 stått tomma och 32 procent av platserna på Kurs 2. Det verkar alltså inte vara antalet utbildningsplatser som är problemet utan snarare matchningen ort och tid. Förhoppningsvis har det ändrade ansökningsförfarandet inneburit att genomströmningstiden för hela utbildningen minskat, men det har gått för kort tid sedan den ändringen för att den här utvärderingen ska kunna ge något svar på det.

4.3 Rekrytering av RiB

Nära 80 procent av räddningstjänsterna i landet uppger i årsuppföljningen för LSO att de har svårigheter med att rekrytera RiB:are och nära 60 procent att de har svårigheter med att behålla dem. Enligt de flesta räddningstjänster som svarat på utvärderingens enkät har Grib vare sig förbättrat eller försvårat deras möjlighet att rekrytera RiB.

Detta är inte särskilt förvånande då svårigheterna att rekrytera RiB, enligt årsuppföljningen av LSO, framför allt beror på att många inte kan ha beredskap då de jobbar på annan ort, värdesätter sin fritid i högre utsträckning och att det finns en motvilja hos arbetsgivare att släppa sina medarbetare för övning, utbildning och larm. Dessa anledningar är svåra att påverka med Grib.

I Försvvarshögskolans utvärdering av Grundkurs för räddningsinsats framkom att avståndet mellan hemort, arbetsort och utbildningsort ofta var långt och försvårade rekrytering och möjligheten för nyrekryterade att gå utbildningen. Detta medförde att sedan Grib införts erbjuds utbildning på fler orter jämfört med tidigare så att den kommer närmre de studerandes hemorter. Men det finns inte möjligheter att ge utbildningar på så många orter att alla studerande kan åka till och från utbildningen dagligen. Och som beskrivits tidigare fick de flesta

studerande plats på den utbildningsort de önskade, även om det medfört lång väntetid för Kurs 2.

4.4 Genomförande av Grib

De flesta studerande anser att kursernas upplägg och genomförande är bra. Det vill säga att kursens upplägg varit väl avvägt, de praktiska momenten fungerat bra och möjliggjort ett aktivt deltagande, kursens längd i sin helhet var avvägd, kurslitteraturen varit bra, det funnits en bra eller lagom stegring i svårighetsgrad, val av pedagogik har fungerat väl och att kurserna har bidragit till att öka studerandes kompetens.

De flesta studerande anser vidare att kursernas genomförande varit bra. Till exempel att lärare/instruktörer/handledare hade goda ämneskunskaper och pedagogisk förmåga, utbildningsanordningar och utrustning varit ändamålsenliga och möjliggjort realistiska och bra övningar, miljöfrågor har hanterats på ett bra sätt och säkerhetsfrågor har hanterats på ett seriöst och kunnigt sätt.

De flesta kursansvariga/kurschefer svarade att de har lämnat information till kursdeltagare/studerande om gjorda förändringar i kursinnehåll, upplägg eller praktiska arrangemang för kursen, baserat på utvärderingar och iakttagelser i samband med tidigare kurser.

Relativt många studerande efterfrågar däremot mer praktiska moment under Kurs 1A, efter Kurs 2 är däremot de flesta studerande nöjda med fördelningen av praktiska och teoretiska moment. Cirka hälften av studeranden på kurs 1A anser att mixen av teoretiska och praktiska moment under kursen har varit väl avvägd för Kurs 1A. För Kurs 2 var andelen högre, 91 procent. Även lärarna berättade att det kan vara en utmaning att entusiasmera de studerande under de teoretiska delarna, framför allt under kurs 1A. I nästan samtliga klasser finns det någon som har läs- och skrivsvårigheter.

De flesta studerande tycker att utbildningens längd är avvägd för dess innehåll. Däremot svarar endast 74 procent av de studerande att de kunnat genomföra kurs 1B på 40 timmar. De flesta studerande menade att kursupplägget med tre delkurser är bra med hänseende till deras möjlighet att ta ledigt från sitt ordinarie arbete.

Nästan samtliga studerande tycker att de haft tillräckliga förkunskaper för att klara kurserna. Många anser dock att det varit svårt att hitta rätt nivå på utbildningen, vissa tycker att den är för låg, andra att den är för hög.

Lärarna berättar att studerande idag kan komma helt oförberedda eftersom Grib inte har några förkunskapskrav. Samtidigt kan det komma studerande som har genomgått en tidigare preparandutbildning vilket kan förklara varför studerande har ojämna förkunskaper.

I den tidigare utbildningen visade det sig att studerande hade en ojämn nivå på förkunskaper efter genomförd preparandutbildning vilket kunde medföra brister i

säkerheten vid den följande Grundkurs för räddningsinsats. Liknande tendenser kan man se när det gäller Kurs 1B i Grib där det finns stor skillnad i kvaliteten i handledningen av studerande under kursen som genomförts som en praktikperiod på den egna lokala räddningstjänsten. I underlaget från kvalitetssamtalen framkommer att handledningen på räddningstjänsterna under Kurs 1B varierar. De studerande som får bristfällig handledning får svårt att genomföra sina inlämningsuppgifter.

Kursansvariga/kurschefer svarade i hög grad att resurser, så som lärplattform, förbrukningsmaterial och lektionssalar etc. funnits tillgängliga i hög grad. När det gäller förvaring och torkutrymmen svarar relativt många (13 procent) att detta inte alls eller i mindre grad fanns tillgängligt.

De flesta kursansvariga/kurschefer svarade att den tilldelade tiden för planering, genomförande och uppföljning i hög grad/i mycket hög grad varit tillräcklig. Andelen som anser att tiden inte alls eller i mindre grad var tillräcklig, var mellan 10 och 28 procent med en liten förbättring mellan 2018 och 2019. I underlag från kvalitetssamtalen framkommer också att kvalitetssamordnarna upplever att de flesta instruktörerna hos utförarna, jämfört med 2018 nu har tillräcklig tid för planering.

Nästan samtliga kursansvariga/kurschefer svarade att MSB:s enhet för utbildningssamordning i hög grad/i mycket hög grad lämnade en tydlig beställning/uppdragsbeskrivning.

I underlag från kvalitetsbesöken framkommer att samordnarna menar att arbetet med jämställdhet och mångfald är ett gemensamt utvecklingsområde för utbildningsutförarna. Jämställdhets- och mångfaldsarbetet bör genomsyra hela utbildningen och kan låta sig göras genom exempelvis ett mer medvetet valt språkbruk hos instruktörerna, mindre av oreflekterad jargong och mer inkluderande och normkreativa upplägg av övningar och lektioner.

Det framkommer i underlag från kvalitetsbesöken att några utbildningsutförare inte har tagit till sig Grib-konceptet utan istället bygger mer på erfarenheter från utbildningen Räddningsinsats.

Kvalitetssamordnarna menar vidare att lärandet och rättssäkerheten påverkas av att utbildningsaktörerna särskiljer sig genom att inte alla har lärarledda, digitala provtillfällen.

4.5 Likvärdig kompetens

Syftet med Grib är att ge den studerande förutsättningar för att utveckla kunskap, färdighet och kompetens för att arbeta som räddningstjänstpersonal i beredskap i kommunal räddningstjänst med att förbereda och genomföra räddningsinsatser av typen vanligt förekommande olyckor samt möjliggöra medverkan i större räddningsinsatser och under extraordinära händelser i samhället. För utbildningsbevis ska den studerande bland annat:

- visa grundläggande färdighet i metoder och tekniker för att kunna medverka vid större räddningsinsatser och extraordinära händelser i samhället.
- visa sådan kompetens som krävs för att samverka med annan räddningstjänstpersonal eller annan aktör vid en räddningsinsats.¹²

För att samverka tillsammans med andra krävs att det finns en likvärdig kompetens så att man vet vilken kompetens man får vid samverkan mellan olika räddningstjänster. Därför bör det vara säkerställt att utbildningen ger likvärdig kompetens.

Enligt proposition Reformerad räddningstjänstlagstiftning (2002/03:119) måste personal ”genom utbildning och erfarenhet ha den kompetens som krävs för att allmänheten ska ha en tillfredsställande säkerhet”.

Genom att det inte finns några förkunskapskrav för att studera på Grib kan det säkerställas att alla studerande får en grundutbildning som innehåller de beståndsdelar som krävs för att utbildningsresultaten blir likvärdiga och ger de kunskaper, färdigheter och kompetenser som krävs av en RiB:are. Det förekommer problem med att vissa räddningstjänster inte tar tillräckligt ansvar för genomförande av Kurs 1B, men då de inlämningsuppgifter som de studerande ska göra examineras av kursansvariga aktörer säkerställs ändå den kompetensen innan den studerande kan få utbildningsbevis.

62 procent av de räddningstjänster och 87 procent av de studerande som svarade på utvärderingens enkät bedömer att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningar för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor.

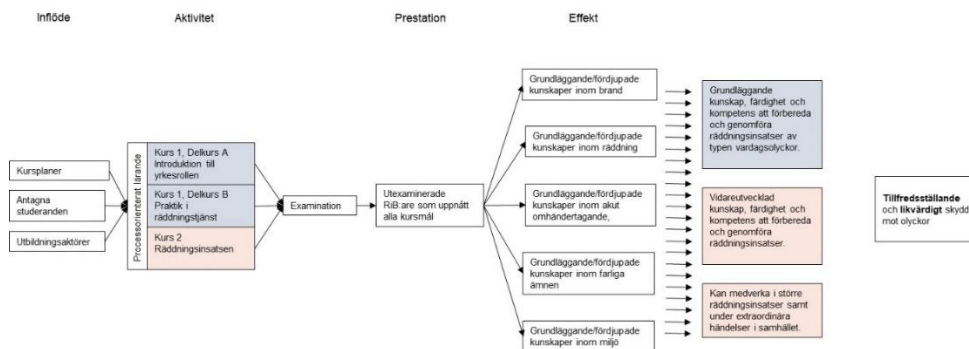
Då flera räddningstjänster uppger att de inte utbildar sina RiB:are genom Grib motverkar det en likvärdig kompetens hos RiB:are. Grib är en utbildning på 6 veckor, hos de räddningstjänster som uppgett att de själva utbildar sina RiB:are omfattar utbildningen mellan 8 och 20 dagar.

Då Grib inte ger kompetens för rök- och kemdykning kan den kompetensen inte säkerställas genom den utbildningen utan det ansvaret åligger arbetsgivaren. Många räddningstjänster har i enkäten uttryckt önskemål om fler rökdykartimmar på Grib då de själva, framför allt de mindre räddningstjänsterna saknar bra övningsmöjligheter lokalt vilket medför svårigheter att få till den utbildningen internt.

¹² Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Grib, 6 studiepoäng. Diariern 2016-4589-3.

5 Slutsatser

Enligt den programteori som formulerades i utvärderingens början ska de studerande efter att ha genomgått Grib ha grundläggande och vidareutvecklad kunskap, färdighet och kompetens att förbereda och genomföra räddningsinsatser samt kunna medverka i större räddningsinsatser.

Det primära syftet med denna utvärdering var att utvärdera utbildningens målrelevans, det vill säga att söka ge svar på utvärderingsfrågan hur väl Grib motsvarar de krav på grundläggande kompetens som räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap.

Utvärderingen visar att de flesta studerande anser att kursmålen uppfyllts för samtliga delkurser och att alla delkurser bidragit till att öka deras kompetens inom områdena. Även de flesta kursansvariga/kurschefer tycker att kursplanens syfte och lärandemål har uppfyllts.

Utvärderingen visar att Grib främst motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens inom områdena räddning och akut omhändertagande. Lägst motsvarar ämnesområdet brand där 34 procent svarade att utbildningen inte motsvarar räddningstjänsternas krav på grundläggande kompetens. Bland de öppna kommentarerna i de enkäter som skickats till räddningstjänster och tidigare studerande framkommer att de flesta syftar på att rökdykning inte ingår i utbildningen. Utvärderingen har inte kunnat klargöra om rökdykning ska räknas som en baskunskap och därmed bör ingå i utbildningen.

Utvärderingen skulle även svara på hur väl Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor.

Genom att det är en aktör (MSB) som har ansvar för utbildningens innehåll och att det finns ett utarbetat underlag för undervisning, uppgifter, kunskapskontroller och bedömningsanvisningar som samtliga utbildningsaktörer har tillgång till bidrar Grib till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal. Men då en tiondel av landets räddningstjänster utbildar sina RiB:are genom egen utbildning motverkas denna utveckling. När det gäller rökdykning bidrar inte Grib till en över

landet likvärdig kompetens då den utbildningen får ombesörjas av RiB:arnas arbetsgivare.

En tredje utvärderingsfråga var om Grib har lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB.

Utvärderingen visar att Grib generellt inte har lyckats förbättra räddningstjänsternas möjlighet att rekrytera RiB. Men den har inte heller generellt försämrat den. De orsaker som gör det svårt att rekrytera RiB:are kan inte Grib påverka. Det är till exempel att många inte kan ha beredskap då de jobbar på annan ort eller att arbetsgivare inte vill släppa sin personal för övning, utbildning och larm.

Utvärderingen visar att de två vanligaste anledningarna till missnöjen med Grib är att det tar för lång tid att få en ny RiB:are genom hela utbildningen samt att de studerande inte har rökdykarkompetens efter genomförd utbildning.

Genom det nya ansökningsförfarandet kan problemet med lång genomströmningstid ha minskat. Längden för kurs 1B kan däremot inte Grib:s utbildningsaktörer påverka utan det är den studerande och hans arbetsgivare som styr över det. Nära var femte studerande som svarade på vår enkät uppger att Kurs 1B genomfördes under fem eller fler veckor.¹³ Några räddningstjänster har vidtagit förändringar i sin organisation och infört en hel vecka där studerande gör sina filmer och examinationer. Det utbildningsaktörerna kan påverka när det gäller Kurs 1B är den tid som går mellan inlämning av uppgifter och färdig bedömning av dessa.

Det andra vanliga missnöjet handlar om rökdykning. Utvärderingen visar att räddningstjänsten anser att utbildningens längd är väl avvägd för dess innehåll. Det innebär att för att få in mer övningar och teori om rökdykning skulle någon annan del i utbildningen måst tas bort eller utbildningen förlängas vilket troligen inte skulle ses som positivt. MSB bör däremot kanske överväga att erbjuda en valbar tilläggsmodul för ökad rökdykarkompetens vilket troligen skulle vara till stor hjälp för de mindre räddningstjänster som har svårt att genomföra den utbildningen i egen regi. Det skulle också möta behoven av flexibilitet i utbildningssystemet. Samtidigt bör myndigheten se till att grundutbildningen fortsatt innehåller olika brandsläckningsmetoder och variationer i styrkedimensionering.

¹³ I kursutvärderingarna fanns svarsalternativen "1 vecka", "2-4 veckor" och "mer än 5 veckor". Vi har valt att tolka det sista alternativet som "5 veckor eller fler".

Källförteckning

Arbetsmiljöverket. (2019). *Medicinska kontroller i arbetslivet (AFS 2019:3)*. Stockholm.

Ds 2009:47 *Reformen skydd mot olyckor – en uppföljning med förslag till utveckling*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

Försvvarshögskolan. (2015). *Utredning av Grundkurs för räddningsinsats. Geografisk lokalisering och längd på utbildning*. FHS beteckning Ö 340/2015.

MSB. (2014). *Den framtida utbildningsverksamheten. Redovisning av uppdrag den 17 februari 2016*. Publ.nr. MSB 979 – februari 2016.

MSB. (2016). *Kommunal räddningstjänst, 3 studiepoäng*. Diariennr. MSB 2016-4589-1.

MSB. (2016). *Räddningsinsatsen, 3 studiepoäng*. Diariennr. MSB 2016-4589-2.

MSB. (2016). *Grundutbildning för Räddningstjänstpersonal i Beredskap, Grib, 6 studiepoäng*. Diariennr. MSB 2016-4589-3.

MSB. (2017). *Beskrivning av moment för utbildningskrav i AFS 2007:7 som omhändertas i Grib, grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap*. Diariennr. MSB 2017-12011.

MSB. (2017). *Utvärdering inom MSB*.

SFS 2003:778. *Lag om skydd mot olyckor*. Stockholm: Justitiedepartementet.

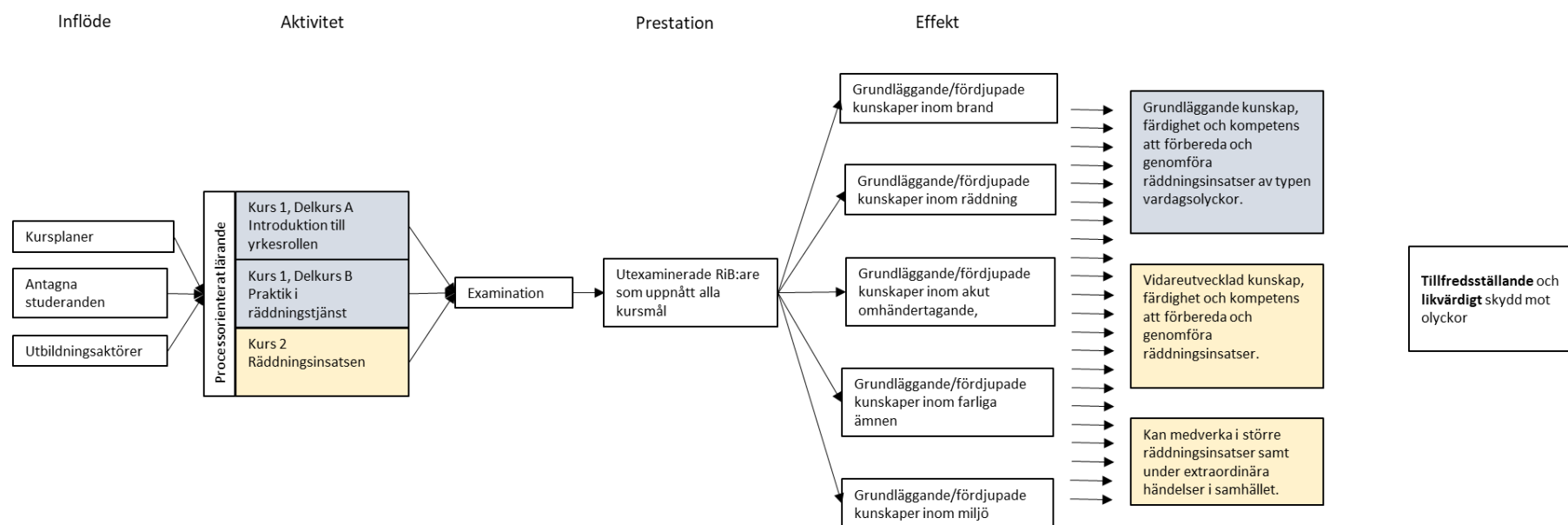
Svensson, S. (2015). *Utveckling av utbildning för RIB, räddningstjänstpersonal i beredskap*. Lund.

Årsuppföljning av LSO 2018. <https://ida.msb.se/ida2#page=d1573796-bd9e-461b-87a1-21142e1d9196>

Årsuppföljning av LSO 2019. <https://ida.msb.se/ida2#page=d1573796-bd9e-461b-87a1-21142e1d9196>

Regeringens proposition 2002/03:119. *Reformerad räddningstjänstlagstiftning*. Stockholm: Forsvarsdepartementet.

Bilaga 1 Programteori för Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap

Bilaga 2 Urval av kursutvärderingar

Tabell 13. Urval av kurser delkurs 1A 2018 och 2019.

Kurskod	Termin	Genomförare	Ort
EX 1835 KR	HT 2018	Kalmar brandkår	Kalmar
EX 1836 BE	HT 2018	Borlänge Räddningstjänsten	Borlänge
EX 1836 RG	HT 2018	Securitas	Rosersberg
EX-1845 JG	HT 2018	Jönköping Räddningstjänsten	Jönköping
EX-1838 BS	HT 2018	Securitas	Borås
Re-1846	HT 2018	Revinge	Revinge
Sö-1842	HT 2018	Sandö	Sandö
EX 1909 RG	VT 2019	Securitas	Rosersberg
EX-1902 KR	VT 2019	Kalmar brandkår	Kalmar
EX-1903 JG	VT 2019	Jönköping Räddningstjänsten	Jönköping
EX-1903 LÅ	VT 2019	Luleå Räddningstjänsten	Luleå
EX-1906 BS	VT 2019	Securitas	Borås
EX-1914 KD	VT 2019	Karlstadsregionen Räddningstjänsten	Karlstad
EX-1916 VX	VT 2019	Värends Räddningstjänstförbund	Växjö
Re-1920	VT 2019	Revinge	Revinge
Sö-1906	VT 2019	Sandö	Sandö

Tabell 14. Urval av kurser Kurs 1B 2018 och 2019.

Kurskod	Termin
EX-1837 VÖ	HT 2018
EX 1841 KR	HT 2018
EX1838 BE	HT 2018
Re 1842	HT 2018
EX 1835 BS	HT 2018
KD 1940	HT 2019
EX 1911 KR	VT 2019
EX 1913 BS	VT 2019
EX 1919 JG	VT 2019
EX 1919 LÅ	VT 2019
EX 1919 RG	VT 2019
Re 1916	VT 2019
Sö 1903	VT 2019
Sö 1834	Bortfallen
EX-1837 LÅ	Bortfallen
EX-1839 RG	Bortfallen

Tabell 15. Urval av kurser Kurs 2 2018 och 2019.

Kurskod	Termin	Genomförare	Ort
Ex 1835 BS	HT 2018	Securitas	Borås
EX1837 LÅ	HT 2018	Luleå Räddningstjänsten	Luleå
EX-1837 VÖ	HT 2018	Värends Räddningstjänstförbund	Växjö
EX-1838 BE	HT 2018	Dala Mitt Räddningstjänsten	Borlänge
EX-1839 RG	HT 2018	Securitas	Rosersberg
EX-1841 KR	HT 2018	Kalmar brandkår	Kalmar
Re 1842	HT 2018	Revinge	Revinge
Sö 1834	HT 2018	Sandö	Sandö
EX 1940 KD	HT 2019	Karlstadsregionen Räddningstjänsten	Karlstad
EX 1919 LÅ	VT 2019	Luleå Räddningstjänsten	Luleå
EX-1911 KR	VT 2019	Kalmar brandkår	Kalmar
EX-1913 BS	VT 2019	Värends Räddningstjänstförbund	Borås
EX-1919 JG	VT 2019	Jönköping Räddningstjänsten	Jönköping
EX-1919 RG	VT 2019	Securitas	Rosersberg
Re-1916	VT 2019	Revinge	Revinge
Sö-1903	VT 2019	Sandö	Sandö

Bilaga 3 Enkät till räddningstjänster

Enkät för utvärdering av Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap

Tack för att du besvarar enkäten.

Tryck på "Nästa" längst ner till höger för att komma vidare i enkäten. Du kan alltid gå framåt eller bakåt i enkäten utan att dina svar försvinner.

Det är möjligt att pausa enkäten och komma tillbaka vid ett senare tillfälle genom att använda samma länk som finns i mejlet.

1. Vilken/Vilka av följande grundutbildningar har minst en av er personal som tjänstgör som RiB deltagit i?

- (2) Grib,
- (3) SMO,
- (4) Räddningsinsats,
- (5) Brandman heltid,
- (6) Brandman deltid,
- (7) Grundutbildning inom den egna organisationen,
- (8) Annan relevant utbildning, ange vilken _____

2. Grib syftar till att ge baskunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö. Motsvarar Grib de krav på grundläggande kompetens som er räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap inom följande områden:

Ämnesområde	Ja	Nej	Vet ej/ingen åsikt	Kommentar
Brand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Räddning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Akut omhändertagande	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Farliga ämnen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Miljö	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____

3. Grib pågår i sex veckor (2+3 veckor på utbildningsanläggning samt 1 vecka praktik i räddningstjänst). I vilken grad anser ni att utbildningens längd är väl avvägd för dess innehåll?

Kommentar: _____

4. Hur har Grib påverkat er räddningstjänst möjlighet att rekrytera RiB?

Kommentar: _____

5. Grib har utformats för att kunna genomföras så nära kommunerna som möjligt och idag erbjuds utbildningen på 10 olika platser i landet. Hur väl motsvarar antalet utbildningsplatser i er region ert utbildningsbehov?

Kommentar: _____

6. Hur väl möjliggör kursinnehållet i Grib att ni kan organisera era styrkor på det vis ni önskar?

Kommentar: _____

7. Har ni vidtagit förändringar i er organisation med avsikten att få bättre effekt av Grib?

Kommentar: _____

På vilket sätt har ni gjort förändringar i er organisation med avsikten att få bättre effekt av Grib?

8. I vilken grad bedömer ni att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor?

Kommentar: _____

9. Övriga synpunkter på Grib?

Tack för att du tagit dig tid att svara på enkäten! Du kan skriva ut dina svar genom att trycka på print-ikonen.

Tryck på avsluta för att stänga enkäten.

Bilaga 4 Enkät till studerande

Enkät om ”Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap”

Tack för att du besvarar enkäten.

Tryck på ”Nästa” längst ner till höger för att komma vidare i enkäten. Du kan alltid gå framåt eller bakåt i enkäten utan att dina svar försvinner.

Det är möjligt att pausa enkäten och komma tillbaka vid ett senare tillfälle genom att använda samma länk som finns i mejlet.

1. Kön?

- (1) Kvinna
- (3) Man
- (4) Vill inte uppge

2. Hur gammal är du?

3. Inom vilken räddningstjänst eller räddningstjänstförbund arbetar du som räddningstjänstpersonal i beredskap (RiB)?

Kommentar: _____

4. Hur länge tjänstgjorde du som RiB innan du påbörjade Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap (Grib)?

Kommentar: _____

5. Var gick du Kurs 1A ”Kommunal räddningstjänst”?

- (1) Borlänge
- (2) Borås
- (3) Jönköping
- (4) Kalmar
- (5) Karlstad
- (6) Luleå
- (7) Revinge
- (8) Rosersberg
- (9) Sandö
- (10) Växjö

6. Grib har utformats för att kunna genomföras så nära kommunerna som möjligt och idag erbjuds utbildningen på 10 olika platser i landet. Fick du utbildningsplats på den ort som du ville gå kurs 1A på?

Kommentar: _____

7. Genomförde du Kurs 1B ”Praktik i räddningstjänst” på den räddningstjänst eller räddningstjänstförbund där du är anställd?

- (1) Ja
- (2) Nej, ange vilken _____

8. Var gick du Kurs 2 ”Räddningsinsatsen”?

- (1) Borlänge
- (2) Borås
- (3) Jönköping
- (4) Kalmar
- (5) Karlstad
- (6) Luleå
- (7) Revinge
- (8) Rosersberg
- (9) Sandö
- (10) Växjö
- (11) Jag har inte påbörjat kurs 2 än

9. Fick du utbildningsplats på den ort som du ville gå kurs 2 på?

Kommentar: _____

10. Hur lång tid gick det från det att du avslutade kurs 1 med godkända resultat till att du påbörjade kurs 2?

Kommentar: _____

11. Motsvarade Grib dina förväntningar?

Kommentar: _____

12. Grib syftar till att ge baskunskaper inom ämnesområdena brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen och miljö.

Motsvarar Kurs 1A de krav på grundläggande kompetens som din räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap inom områdena:

Ämnesområden	Ja	Nej	Vet ej/ingen åsikt	Kommentar
Brand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Räddning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Akut omhändertagande	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Farliga ämnen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Miljö	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____

13. Har Kurs 1B bidragit till att öka din kompetens inom områdena:

Ämnesområden	Ja	Nej	Vet ej/ingen åsikt	Kommentar
Brand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Räddning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Akut omhändertagande	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Farliga ämnen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Miljö	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____

14. Motsvarar Kurs 2 de krav på grundläggande kompetens som din räddningstjänst ställer på all räddningstjänstpersonal i beredskap inom områdena:

Ämnesområden	Ja	Nej	Vet ej/ingen åsikt	Kommentar
Brand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Räddning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Akut omhändertagande	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Farliga ämnen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____
Miljö	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	_____

15. I vilken grad bedömer du att Grib:s upplägg möjliggör att deltagarna kan nå kursmålen?

Kommentar: _____

16. I vilken grad anser du att utbildningens längd är väl avvägd för dess innehåll?

Kommentar: _____

17. Är kursupplägget bra med hänsenande till din möjlighet att ta ledigt från ditt ordinarie arbete?

Kommentar: _____

18. I vilken grad bedömer du att Grib bidrar till en över landet likvärdig kompetens hos RiB-personal som stödjer förutsättningarna för att skapa likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor?

Kommentar: _____

19. Övriga synpunkter på Grib?

Kommentar: _____

Tack för att du tagit dig tid att svara på enkäten! Du kan skriva ut dina svar genom att trycka på print-ikonen. 🖨

Tryck på avsluta för att stänga enkäten.

Bilaga 5 Arbetsmiljöverkets föreskrifter

Rökdykning och insatser vid kemikalieolyckor innebär stora risker och utsätter personalen för extremt stor belastning. Därför ger Arbetsmiljöverket ut särskilda föreskrifter för sådant arbete med krav på bl.a. regelbunden läkarundersökning och test av fysisk arbetsförmåga. Föreskrifter om rök- och kemdykning samt allmänna råd om tillämpning specificeras i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om rök- och kemdykning (AFS 2007:7).

Rökdykning är den farligaste arbetsuppgiften vi tillåter i Sverige och också ett av de mest fysiskt krävande. I kommentarer till 5 § i Arbetsmiljöverkets föreskrifter står att paragrafen bör tolkas så att rökdykning primärt är en livräddande insats. Invändig släckning genom rökdykning bör därför undvikas så långt detta är möjligt. Utvärdig brandbekämpning bör övervägas som första alternativ.

MSB beskriver hur Grib uppfyller delar av ADS 2007:7 i PM Beskrivning av moment för utbildningskrav i AFS 2007:7 som omhändertas i Grib, grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap dnr 2017-12011. Enligt detta PM uppfyller utbildningen delar av det utbildningskrav som beskrivs i föreskriften. Undervisningen med direkt koppling till AFS 2007:7 bedöms uppgå till ca 16 timmar.

Enligt AFS 2007:7 ska utbildningsnivån för rök- och kemdykare motsvara minst 56 timmar. Uppdelat i 22 timmar teori, 32 timmar praktik och 2 timmar examination. Ingen åtskillnad görs mellan heltidsanställd och deltidsanställd personal.

Tabell 16. Beskrivning av moment för utbildningskrav i AFS 2007:7 som omhändertas i Grib.

Område i AFS	Tid enligt AFS	Beskrivning av vilka delar av utbildningskravet som omhändertas i Grib
Teori	1. Arbets-, klimat- och andningsfysiologi	6 timmar Efter genomgången delkurs A har den studerande fått undervisning inom samtliga ovanstående moment under en tid som uppskattas till 4 h .
	2. Tryckluftsapparat inklusive integrerad utrustning för rök- och kemdykning	6 timmar Under delkurs A har den studerande fått teoretisk information kring tryckluftsapparater samt kommunikationsutrustning. Efter delkurs B har den studerande fått undervisning i lokalt använda tryckluftsapparater samt den egna räddningstjänstens kommunikationsutrustning under en uppskattad tid om 4 h . Specialutrustning behandlas inom den egna räddningstjänsten som en lokal anpassning.
	3. Rök- och kemdykningsteknik 3 a. Rökdykning	5 timmar Regler och föreskrifter samt personlig skyddsutrustning behandlas i en uppskattad tid om 2 h i Kurs 2 men inte i en rökdykarsituation. Övriga punkter behandlas inte inom grundutbildningen.
	3 b. Kemdykning	5 timmar Regler och föreskrifter samt personlig skyddsutrustning behandlas i en uppskattad tid om 2 h i Kurs 2 men inte i en kemdykarsituation. Övriga punkter behandlas inte inom grundutbildningen.
Praktik	4. Rökdykning	12 timmar Undervisning inom akut omhändertagande behandlar punkten omhändertagande i en uppskattad tid om 2 h i Kurs 2.

Område i AFS	Tid enligt AFS	Beskrivning av vilka delar av utbildningskravet som omhändertas i Grib
5. Kemdykning	10 timmar	Undervisning inom akut omhändertagande behandlar punkten omhändertagande i en uppskattad tid om 2 h i Kurs 2.
Tillämpningsövningar 6. Rökdykning	6 timmar	Behandlas inte inom grundutbildningen
Tillämpningsövningar 7. Kemdykning	4 timmar	Behandlas inte inom grundutbildningen
Examination 8. Skriftligt eller muntligt prov med genomgång	2 timmar	Behandlas inte inom grundutbildningen

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap